

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

SENAT
96 / 22.05.2018

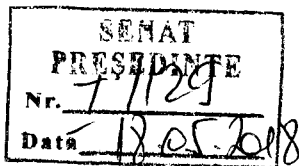

Palatul Parlamentului
Calea 13 Septembrie nr.2, Intrarea B1, Sectorul 5, 050725, București, România
Telefon: (+40-21) 313.25.31; Fax: (+40-21) 312.54.80
Internet: <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr.762A/2018

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDIȚIONALĂ

NR.3802 / 18 MAY 2018

Domnului
Călin-Constantin-Anton POPESCU-TĂRICEANU
Președintele Senatului

În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(2) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, vă comunicăm, alăturat, în copie, sesizarea formulată de Președintele României referitoare la neconstituționalitatea prevederilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului.

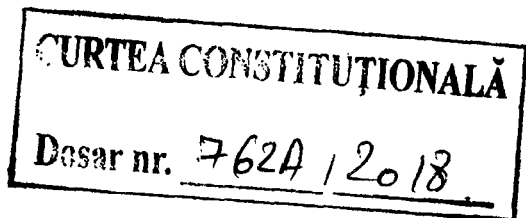
Vă adresăm rugămintea de a ne comunica punctul dumneavoastră de vedere până la data de 4 iunie 2018 (inclusiv în format electronic la adresa de mail ccr-pdv@ccr.ro), ținând seama de faptul că dezbaterile Curții Constituționale vor avea loc la data de 19 iunie 2018.

Vă asigurăm, domnule Președinte, de deplina noastră considerație.

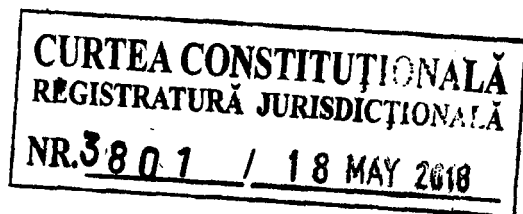
p. Președinte,

Judecător Petre Lăzăroiu

ROMÂNIA

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

București, mai 2018
CP1/834/18.05.2018

Domnului VALER DORNEANU

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

În temeiul dispozițiilor art. 146 lit. a) din Constituție și ale art. 15 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, formulez următoarea

SESIZARE DE NECONSTITUȚIONALITATE

asupra

Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000

privind organizarea și desfășurarea referendumului

Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului are ca obiect modificarea unor prevederi referitoare la referendumul necesar a fi organizat în cadrul procedurii de revizuire a Constituției. Deși a mai făcut obiectul controlului de constituționalitate, la sesizarea parlamentarilor (Decizia nr. 612/2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 922 din 23 noiembrie 2017; Decizia nr. 47/2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 207 din 7 martie 2018; Decizia nr. 299/2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 408 din 14 mai 2018), considerăm că Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului cuprinde, în continuare, dispoziții neconstituționale. Astfel, prin conținutul normativ, dispoziții ale legii menționate contravin prevederilor art. 1 alin. (5), art. 142 alin. (1), art. 146 lit. a), art. 147

alin. (2) și alin. (4), art. 150 - art. 152 și art. 156 din Constituție, pentru motivele prezentate în cele ce urmează.

I. Prevederile art. unic pct. 1 din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului - art. 6 alin. (1) din Legea nr. 3/2000 - încalcă dispozițiile art. 1 alin. (5) coroborate cu cele ale Titlului VII din Constituție

Art. 6 alin. (1) din Legea nr. 3/2000 - art. unic pct. 1 din legea criticată – prevede următoarele: „Inițiativa și procedura revizuirii Constituției sunt supuse dispozițiilor prevăzute la art. 150 și 151 din Constituția României, republicată, și prezentei legi.”

Dispozițiile art. unic pct. 1 din legea criticată referitoare la modificarea art. 6 alin. (1) din Legea nr. 3/2000 au mai fost anterior deferite controlului de constituționalitate pe motiv că acestea contravin dispozițiilor art. 64 alin. (1) din Constituție, având în vedere că legea, deși are ca domeniu de reglementare norme juridice privitoare la organizarea și desfășurarea referendumului, prin aceasta au fost reglementate și aspecte care se referă la procedura parlamentară privind revizuirea Constituției. În legătură cu această critică de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a stabilit că, prin faptul că articolul unic pct. 2 din legea criticată - cu referire la art. 6 alin. (3) din Legea nr. 3/2000 - face „(...) referiri la modul în care Parlamentul trebuie să acționeze în situațiile descrise în ipoteza normei nu reprezintă o nesocotire a principiului autonomiei reglementare dedus din prevederile art. 64 alin. (1) din Constituție, potrivit cărora organizarea și funcționarea fiecărei Camere se stabilesc prin regulament propriu. Niciuna dintre cele două acțiuni pe care Parlamentul ar urma să le întreprindă - aceea de a trimite Curții Constituționale proiectul legii constituționale, după adoptarea acestuia, și cea de a relua procedura în cazul în care inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii - nu este nouă, în sensul de a fi fost introdusă ca atribuție distinctă prin legea de modificare și completare a Legii nr. 3/2000. Cea referitoare la trimiterea proiectului legii constituționale, după adoptare, către Curtea Constituțională este o expresie a colaborării loiale pe care instituțiile statului român trebuie să o manifeste în toate acțiunile acestora în vederea asigurării funcționării armonioase și eficiente a mecanismului statal. Cea de-a doua acțiune menționată în textul criticat se referă la situația în care instanța constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire

depășește limitele revizuirii, când aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată. Faptul că Parlamentul va trebui să reia procedura de adoptare a legii de revizuire este, de fapt, o consecință a caracterului general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, înscris în art. 147 din Legea fundamentală." (Decizia nr. 612/2017, par. nr. 39-40).

Distinct de criticile anterioare de neconstituționalitate, considerăm că, prin conținutul său normativ, dispozițiile art. unic pct. 1 din legea supusă controlului de constituționalitate încalcă dispozițiile art. 1 alin. (5) din Constituție.

Din interpretarea gramaticală a prevederilor art. 6 alin. (1) din legea criticată rezultă că singurele dispoziții aplicabile în ceea ce privește inițiativa și procedura revizuirii Constituției sunt exclusiv cele ale art. 150 și 151 din Legea fundamentală, pe de o parte, și cele ale Legii nr. 3/2000, pe de altă parte. În acest sens, conjuncția „și” din cuprinsul sintagmei „ (...) *sunt supuse dispozițiilor prevăzute la art. 150 și 151 din Constituția (...) și prezentei legi*”, conduce, fără echivoc, la concluzia că pentru viitor singurele prevederi aplicabile cu privire la inițiativa și procedura revizuirii Constituției sunt cele stabilite prin art. unic pct. 1 din legea criticată. Această reglementare contravine însă principiului legalității prevăzut la art. 1 alin. (5) din Constituție, sub aspectul componentei sale referitoare la claritatea și previzibilitatea legii și este de natură să înfrângă principiul securității juridice.

În primul rând, prevederile art. 6 alin. (1) din legea criticată introduc în conținutul normativ al Legii nr. 3/2000 un tip de norme ce nu fac obiectul acestui act normativ. Astfel, obiectul de reglementare al Legii nr. 3/2000 îl constituie organizarea și desfășurarea referendumului, atât a celui național, cât și a celui local. În mod firesc, norme cu privire la inițiativa și procedura de revizuire a Constituției nu pot face obiectul acestei legi decât în măsura în care acestea prezintă relevanță pentru referendumul privind revizuirea Constituției. Din această perspectivă, Legea nr. 3/2000 nu poate include - fără a depăși obiectul ei de reglementare - în mod exhaustiv norme privitoare la inițiativa și procedura de revizuire a Legii fundamentale.

Secțiunea 1 (intitulată *Referendumul pentru revizuirea Constituției*) din cadrul Capitolul II (intitulat *Referendumul național*) a Legii nr. 3/2000 în forma în vigoare cuprinde două articole, respectiv art. 6 și art. 7. Aceste două articole reglementează pe de o parte, obligativitatea organizării și desfășurării referendumului cu privire la

revizuirea Constituției, precum și a rezultatelor acestuia (art. 6), iar pe de altă parte, conținutul întrebării înscrise pe buletinul de vot, precum și modul în care se stabilesc rezultatele referendumului privind revizuirea Constituției (art. 7). Totodată, modificările și completările operate prin legea criticată (art. unic pct. 1 și pct. 2) vizează doar art. 6. Aceste intervenții legislative nu au în vedere toate reglementările aplicabile inițiativei și procedurii de revizuire a Legii fundamentale, ci numai pe acelea care au relevanță pentru obiectul de reglementare al Legii nr. 3/2000. Din această perspectivă, considerăm că prevederile art. unic pct. 1 din legea supusă controlului de constituționalitate sunt neclare, lipsite de previzibilitate întrucât, deși declarativ – prin prezența conjuncției „și” - inițiativa și procedura de revizuire sunt supuse acestei legi, în realitate legiuitorul nu epuizează în conținutul normativ toate aspectele referitoare la materia enunțată.

În al doilea rând, circumscrierea regimului juridic al inițiativei și procedurii de revizuire la art. 150 și 151 din Constituție și la Legea nr. 3/2000 exclude de la aplicare alte norme incidente - cum ar fi cele ce privesc exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni (Legea nr. 189/1999) ori cele din regulamentele parlamentare ce detaliază procedural unele dintre aspectele constituționale ale procedurii de revizuire. Mai mult, modul imprecis de redactare conduce la interpretarea că sunt excluse de la aplicare și dispoziții constituționale relevante - cum ar fi cele ale art. 152 alin. (3) - ce împiedică derularea procedurii de revizuire pe durata instituirii stării de asediu sau a stării de urgență ori în timp de război. Prin caracterul limitativ al normelor ce urmează să contureze cadrul legislativ al inițiativei, și în absența în cuprinsul legii criticate a unor norme de natură să stabilească acest cadru legislativ, prevederile art. unic pct. 1 din legea supusă controlului de constituționalitate afectează securitatea raporturilor juridice, încălcând astfel dispozițiile art. 1 alin. (5) din Constituție.

În al treilea rând, deși în cuprinsul art. 6 alin. (1) din legea criticată se prevede că inițiativa de revizuire, pe lângă dispozițiile art. 150 din Constituție, este reglementată și în cuprinsul acestei legi, în realitate nu numai că nicio prevedere a legii criticate nu cuprinde reglementări referitoare la această materie dar, mai mult, astfel de dispoziții nu au fost și nu sunt cuprinse în Legea nr. 3/2000. Prin faptul că nu se reglementează cu privire la inițiativa de revizuire a Constituției, limitând un întreg cadru legislativ la norme care nu există, dispozițiile art. unic pct. 1 din legea criticată sunt lipsite de previzibilitate. Aceasta cu atât mai mult cu cât, imprecizia

terminologică folosită în cuprinsul legii criticate permite și interpretarea că propunerea de revizuire – ca modalitate de exercitare a inițiativei legislative – este chiar omisă.

II. Prevederile art. unic pct. 2 din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului – art. 6 alin. (3) din Legea nr. 3/2000 - încalcă dispozițiile art. 1 alin. (5), art. 142 alin. (1), art. 146 lit. a), art. 147 alin.(4) și art. 150-152 din Constituție

Art. 6 alin. (3) din Legea nr. 3/2000 - art. unic pct. 2 din legea criticată – prevede următoarele: *„Proiectul legii constituționale, adoptat de către fiecare Cameră a Parlamentului sau de către Camerele reunite în caz de divergență conform art. 151 alin. (2) din Constituția României, republicată, se trimite de îndată Curții Constituționale, care procedează potrivit legii. Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată.”*

În exercitarea actului de legiferare, așa cum a reținut Curtea Constituțională în jurisprudența sa, legiuitorului îi revine obligația ca, indiferent de domeniul în care își exercită această competență constituțională, să dea dovadă de o atenție sporită în respectarea principiului clarității și previzibilității legii (Decizia nr. 405/2016). De principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate - care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist - să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat (Decizia nr. 447/2013). Curtea a mai arătat că inconsecvențe de natură terminologică, omisiuni sau contradicții cu înseși textele legii, apte să creeze incertitudine sub aspectul operațiunilor juridice reglementate, generează o lipsă de coerență, claritate și previzibilitate a normei legale, care este de natură să înfrângă principiul securității juridice, sub aspectul componentei sale referitoare la claritatea și previzibilitatea legii (Decizia nr. 1/2014).

a) Art. unic pct. 2 din legea criticată - art. 6 alin. (3) din Legea nr. 3/2000 - prevede că proiectul legii „*adoptat de fiecare Cameră a Parlamentului sau de către Camerele reunite în caz de divergență conform art. 151 alin. (2) din Constituția României, republicată*” se transmite de îndată Curții Constituționale. Din interpretarea gramaticală a expresiei „*adoptat de fiecare Cameră a Parlamentului*” rezultă că este vorba de două proiecte ale legii constituționale: unul adoptat de prima Cameră sesizată, iar cel de-al doilea, adoptat de cealaltă Cameră a Parlamentului. Interpretarea sistematică a întregii sintagme menționate întărește această concluzie întrucât pune în evidență faptul că, spre deosebire de ipoteza adoptării proiectului legii constituționale în condițiile art. 151 alin. (2) din Constituție – când Curtea este sesizată cu proiectul adoptat în ședință comună - atunci când nu se ajunge la divergență se trimit Curții Constituționale proiectele legii constituționale adoptate de fiecare Cameră. Or, art. 151 alin. (1) din Constituție face referire la proiectul sau propunerea de revizuire adoptată de Camera Deputaților și de Senat, deci la proiectul legii constituționale adoptat de ambele Camere (în aceeași redactare sau în urma medierii) și nu la proiectul legii constituționale - dacă utilizăm terminologia din legea criticată- adoptat de fiecare Cameră.

În aplicarea art. 151 alin. (1) din Constituție, proiectul sau propunerea de revizuire trebuie adoptată de Camera Deputaților și de Senat, cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor fiecărei Camere; în situația în care cele două Camere adoptă proiectul sau propunerea de revizuire în redactări diferite, se declanșează procedura de mediere; în urma medierii, se elaborează un raport, care se supune votului Camerei Deputaților, respectiv Senatului și se adoptă cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor fiecărei Camere. În aplicarea art. 151 alin. (2) din Constituție, dacă prin procedura de mediere nu se ajunge la un acord, Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, hotărăsc cu votul a cel puțin trei pătrimi din numărul deputaților și senatorilor. Așadar, pe parcursul derulării procedurii de revizuire în condițiile art. 151 alin. (1) din Constituție, pot exista: proiecte de lege/propuneri legislative adoptate de fiecare Cameră, dar cu același conținut normativ; proiecte de lege/propuneri legislative adoptate de fiecare Cameră, dar cu un conținut normativ diferit (caz în care se declanșează medierea).

Față de cele arătate, norma de la art. 6 alin. (3) este una neclară, întrucât sintagma „*adoptat de fiecare Cameră a Parlamentului*” presupune că în ipoteza de

la art. 151 alin. (1) din Constituție, instanța constituțională primește două proiecte, distincte și posibil chiar diferite ale proiectului legii constituționale. Într-o astfel de situație, instanța constituțională ar trebui să se pronunțe, din oficiu, de două ori, în cea de-a doua fază procedurală, asupra a două texte identice sau diferite.

Totodată, învederăm că noțiunea „*proiectul legii constituționale*” nu se regăsește nici în textele Titlului VII al Constituției (art. 150 – art. 152) și nici în vreo altă normă constituțională. Sub aspectul terminologiei, legiuitorul constituant a utilizat noțiuni diferite în funcție de stadiul procedural al revizuirii: inițiativă de revizuire – până la momentul depunerii acesteia la Parlament (art. 150 din Constituție); proiect sau propunere de revizuire – în faza dezbaterii în Parlament (art. 151 din Constituție); lege de revizuire – după adoptarea legii (art. 156 din Constituție). Această terminologie nu se reduce numai la forma și estetica exprimării, ca elemente esențiale ale unității stilului juridic al Legii fundamentale, ci vizează însăși precizia și claritatea dispozițiilor acesteia, ce pun astfel în evidență fiecare etapă procedurală. Așadar, față de dispozițiile constituționale menționate și în contextul celor mai sus arătate, noțiunea „*proiectul legii constituționale*” este imprecisă și neclară, întrucât, pe de o parte nu se înțelege ce etapă procedurală a avut în vedere legiuitorul, iar pe de altă parte în raport cu prevederile art. 151 din Constituție, poate conduce la ideea de a limita sfera inițiativei de revizuire exclusiv la promovarea acesteia ca proiect.

b) Sintagma „*care procedează potrivit legii*” din teza întâi a art. 6 alin. (3), prin formularea sa generală, poate conduce la interpretări diferite. Astfel, într-o primă interpretare, această sintagmă trebuie corelată cu art. 6 alin. (1) – art. unic pct. 1 din legea criticată. Din această perspectivă, față de caracterul restrictiv al normelor de la art. 6 alin. (1), expresia „*care procedează potrivit legii*” ar putea avea în vedere doar dispozițiile legii criticate. Într-o altă interpretare, Curtea Constituțională ar putea proceda fie potrivit legii sale de organizare și funcționare, fie potrivit legii referitoare la organizarea și desfășurarea referendumului.

Dacă sintagma „*care procedează potrivit legii*” din teza întâi a art. 6 alin. (3) se corelează cu fraza următoare din același articol, care limitează competența de control a Curții Constituționale doar la prevederile art. 152 din Constituție, intitulat „*Limitele revizuirii*”, ar rezulta o viziune contrară Constituției în privința rolului jurisdicției constituționale, căci ar limita controlul său doar la aspectele de fond ale

revizuirii. Dacă sintagma „*care procedează potrivit legii*” din teza întâi a art. 6 alin. (3) se corelează cu Legea nr. 47/1992, ar rezulta o viziune conformă cu Constituția în privința obligațiilor jurisdicției constituționale, căci ar permite acesteia să își exercite controlul din oficiu în mod plenar, adică și cu privire la aspectele de fond și cu privire la cele de formă, lipsind referirea la exclusiv „*limitele revizuirii*” prevăzute de art. 152 din Constituție.

Această neclaritate este de natură să conducă la impredictibilitate în aplicarea legii și se constituie într-o încălcare a art. 1 alin. (5) raportat la art. 146 lit. a) din Constituție.

c) Art. 6 alin. (3) teza a doua din legea criticată prevede: „ (...) *Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată.*”

Conform art. 146 lit. a) din Constituție, Curtea Constituțională se pronunță, din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției. Potrivit art. 23 alin. (2) din Legea nr. 47/1992, „*Decizia prin care se constată că nu au fost respectate dispozițiile constituționale referitoare la revizuire se trimite Camerei Deputaților și Senatului, în vederea reexaminării legii de revizuire a Constituției, pentru punerea ei de acord cu decizia Curții Constituționale*”.

Așa cum s-a reținut în jurisprudența Curții Constituționale, în exercitarea acestei competențe, instanța constituțională se pronunță asupra „*îndeplinirii condițiilor constituționale de formă și de fond privind revizuirea Constituției, prevăzute de titlul VII - art. 150 - 152 ale Legii fundamentale - "Revizuirea Constituției", condiții care se referă la inițiativa revizuirii și limitele revizuirii*”. Totodată, Curtea se pronunță cu privire la respectarea prevederilor tratatelor internaționale în materia drepturilor omului, la care România este parte, iar în exercitarea rolului său de garant al supremației Constituției examinează modificările propuse din perspectiva principiilor care fundamentează și definesc statul român, prevăzute de art. 1 din Constituție (Decizia nr. 799/2011, Decizia nr. 80/2014). Așadar, Curtea Constituțională, în virtutea competenței sale constituționale și a rolului său de garant al supremației Constituției verifică nu doar condițiile de fond (limitele materiale), ci și pe cele de formă (condițiile procedurale) în cazul inițiativelor de revizuire a Constituției.

Sintagma „*depășește limitele revizuirii*” contravine dispozițiilor art. 146 lit. a) din Constituție, care se referă la „constituționalitatea inițiativelor de revizuire” și celor ale art. 23 alin. (2) din Legea nr. 47/1992, care se referă la „*respectarea dispozițiilor constituționale referitoare la revizuire*”. Sintagma „*limitele revizuirii*” trimite *volens nolens* la art. 152 din Constituție, intitulat chiar „*Limitele revizuirii*”, care stabilește o serie de condiționări referitoare la conținutul legii de revizuire și la perioada în care modificarea Legii fundamentale nu poate avea loc, fără a preciza nimic cu privire la procedura revizuirii. Or, aspectele de procedură nu pot fi ignorate în controlul de constituționalitate pe care Curtea Constituțională îl realizează din oficiu. Astfel, prin utilizarea sintagmei „*depășește limitele revizuirii*” din art. 6 alin. (3), legea criticată încalcă plenitudinea de competență a Curții Constituționale de a verifica constituționalitatea inițiativelor de revizuire a Constituției prin raportare la toate dispozițiile constituționale referitoare la revizuire, atât cele care privesc limitele revizuirii din art. 152, cât și cele care privesc procedura de revizuire din art. 150 și art. 151 din Constituție.

Argumentul de mai sus se aplică *mutatis mutandis* și cu privire la dispozițiile art. 6 alin. (4) din legea criticată care utilizează sintagma „*depășește limitele revizuirii*” în locul unei sintagme care ar reflecta plenitudinea de competență pe care legiuitorul constituant a avut-o în vedere pentru Curtea Constituțională în art. 146 lit. a) din Constituție. Altfel spus, dacă legea de revizuire ar încălca limitele materiale și procedurale ale revizuirii Constituției prin simplă contrarietate, fără însă a le depăși, Curtea Constituțională nu ar putea invalida respectivele norme, iar Parlamentul nu ar putea fi obligat să le reexamineze. În plus, formularea din legea criticată induce ideea că Parlamentul reia procedura doar în cazul motivelor intrinseci de neconstituționalitate constatate de Curtea Constituțională. În acest fel s-ar ajunge la situația în care Parlamentul poate adopta legi de revizuire a Constituției cu încălcarea condițiilor de formă (adoptarea lor cu majoritate simplă sau orice alte aspecte ce încalcă dispozițiile referitoare la procedura de revizuire), iar Curtea Constituțională nu ar putea exercita controlul din oficiu după adoptarea respectivelor legi constituționale decât asupra aspectelor de fond. O astfel de situație ar fi contrară chiar precedentelor stabilite de Curtea Constituțională, care în mod constant a examinat din oficiu inițiativele de revizuire atât prin prisma criteriului material cât și a celui formal.

În consecință, soluția aleasă de legiuitor contravine rolului Curții

Constituționale (conturat și prin Decizia nr. 727/2012) și competenței acesteia de a verifica constituționalitatea inițiativelor de revizuire a Constituției/legilor de revizuire, conform art. 142 alin. (1) și art. 146 lit. a) din Legea fundamentală.

d) Conform art. 6 alin. (3) din legea criticată, „ (...) *Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată*”.

Formularea „*se consideră nefinalizată*” lipsește norma de precizie, putând conduce la concluzia că Parlamentul, constituit în Adunare Constituantă derivată, ar fi obligat să continue procedura de revizuire pentru a o finaliza așa cum aceasta a fost începută, fără a ține cont de decizia Curții Constituționale, ceea ce ar contraveni art.147 din Constituție. De asemenea, din formularea tezei a doua a art. 6 alin. (3) nu rezultă cu precizie și claritate dacă, atunci când Curtea Constituțională constată „depășirea limitelor revizuirii”, ceea ce „*se consideră nefinalizată*” este procedura de adoptare a inițiativei legislative de revizuire – ceea ce ar avea drept consecință simpla sa continuare, fără a ține seama de eventualele impedimente survenite - sau însăși inițiativa legislativă de revizuire – ceea ce ar însemna că textul ce urmează să schimbe Constituția poate suferi noi modificări.

Lipsa de claritate și precizie, așa cum s-a statuat în jurisprudența Curții Constituționale prin Decizia nr. 474/2016, contravine art. 8 alin. (4) din Legea nr. 24/2000, potrivit căruia „*Textul legislativ trebuie să fie formulat clar, fluent și inteligibil, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure sau echivoce. Forma și estetica exprimării nu trebuie să prejudicieze stilul juridic, precizia și claritatea dispozițiilor*”, încălcându-se astfel și art. 1 alin. (5) din Constituție în componenta sa referitoare la calitatea actelor normative.

Într-o altă ordine de idei, folosirea sintagmei „*reluarea procedurii*” la art. 6 alin. (3) teza finală din legea criticată nu se corelează cu norma prevăzută de art. 23 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, conform căreia „*Decizia prin care se constată că nu au fost respectate dispozițiile constituționale referitoare la revizuire se trimite Camerei Deputaților și Senatului, în vederea reexaminării legii de revizuire a Constituției, pentru punerea ei de acord cu decizia Curții Constituționale*”.

Spre deosebire de reexaminarea legii pentru punerea ei în acord cu decizia Curții Constituționale, în cazul simplei reluări a procedurii, Parlamentul poate, în

urma dezbaterilor, să modifice sau să completeze conținutul inițiativei de revizuire cu privire la alte aspecte care nu au legătură cu decizia Curții Constituționale. Practic, Parlamentul nu ar fi ținut să reexamineze legea de revizuire strict cu privire la aspectele reținute într-o astfel de decizie a Curții Constituționale prin care s-ar constata nerespectarea dispozițiilor constituționale referitoare la revizuire, aspect ce contravine chiar art. 142 alin. (1) și art. 147 alin. (4) din Constituție cu privire la rolul Curții Constituționale și caracterul general obligatoriu al deciziilor sale.

De asemenea, referirea generică la *reluarea procedurii* face dificil de înțeles momentul concret de la care se va relua procedura de revizuire a Constituției, putându-se referi la orice moment, de la cel de început al inițiativei de revizuire (înregistrarea unui proiect sau a unei propuneri de revizuire) până la cel final al fazei parlamentare.

Totodată, conform art. 6 alin. (3) din legea criticată, singura obligație a Parlamentului, în cazul depășirii limitelor de revizuire, este reluarea procedurii. În această situație, legea de revizuire adoptată în urma reluării procedurii ar putea conține chiar prevederile neconstituționale pentru care Curtea a reținut „*depășirea limitelor revizuirii*” în condițiile în care nu este clar dacă, după reluarea procedurii, noua lege de revizuire adoptată de Parlament va fi supusă din nou controlului de constituționalitate al Curții, iar dispozițiile pot fi interpretate în sensul că după reluarea procedurii urmează etapa organizării referendumului, conform art. 151 alin. (3) din Constituție. O astfel de interpretare generată de neclaritatea textului încalcă chiar rolul Curții Constituționale de garant al supremației Constituției, în situația în care Curtea nu se mai poate pronunța asupra legii adoptate de Parlament. Așadar, nu se poate deduce cu exactitate ce obligații revin Parlamentului în această etapă și care este posibilitatea Curții Constituționale de a exercita controlul asupra noii legi de revizuire adoptate de Parlament, în urma reluării procedurii.

III. Prevederile art. unic pct. 2 din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului – art. 6 alin. (4) din Legea nr. 3/2000 - încalcă dispozițiile art. 146 lit. a), ale 147 alin. (4), ale art. 151 alin. (3), precum și pe cele ale art. 156 din Constituție

a) Potrivit art. unic pct. 2 din legea criticată, respectiv art. 6 alin. (4) ultima teză din Legea nr. 3/2000 : „(...) *Cetățenii României sunt chemați să-și exprime*

voința prin vot în cadrul referendumului național cu privire la revizuirea Constituției, în ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituția României, republicată, calculată de la data adoptării de către Parlament a proiectului legii constituționale, Guvernul având obligația de a aduce la cunoștință publică, de îndată, prin mijloace de comunicare în masă, textul acestuia și data referendumului național.”

Trecând peste toate impreciziile de ordin terminologic utilizate de legiuitor – care prin referință la norme constituționale aplicabile permit interpretări contrare lor și se constituie, astfel, în încălcări ale acestora - și având în vedere mai degrabă intenția legiuitorului decât modul în care acesta a exprimat-o tehnic – legislativ, din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 6 alin. (3) și alin. (4) din legea dedusă controlului de constituționalitate rezultă că ulterior adoptării de către Parlament, legea de revizuire a Constituției este transmisă Curții Constituționale, caz în care: (i) „ (...) Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată.”; (ii) „(...) Dacă Curtea Constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire nu depășește limitele revizuirii, proiectul legii constituționale se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, împreună cu decizia Curții Constituționale.”

Așadar, din chiar dispozițiile art. 6 alin. (3) coroborate cu cele ale art. 6 alin. (4) ale legii criticate se deduce, fără echivoc, faptul că după adoptarea de către Parlament a legii de revizuire survine o etapă procedurală ulterioară – respectiv cea a controlului de constituționalitate realizat din oficiu de către Curtea Constituționalitate – și că numai după ce instanța de contencios constituțional se pronunță în sensul constituționalității legii, aceasta este considerată ca fiind adoptată. Or, art. 6 alin. (4) ultima teză, stabilind că referendumul național cu privire la revizuirea Constituției se desfășoară în ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituția României, republicată, **calculată de la data adoptării de către Parlament** a proiectului legii constituționale încalcă atât dispozițiile art. 147 alin. (4), cât și pe cele ale 151 alin. (3) din Constituție.

Astfel, potrivit art.151 alin.(3) din Constituție, *revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire.* La o primă analiză a acestui text constituțional, constatăm că legiuitorul constituent original nu a prevăzut ca

termenul în care urmează să se desfășoare referendumul de revizuire să fie calculat, în mod obligatoriu, de la data adoptării de către Parlament a legii de revizuire. Din această perspectivă, precizarea expresă în textul art. 6 alin. (4) al legii criticate **„calculată de la data adoptării de către Parlament a proiectului legii constituționale”** ca moment de referință de la care începe să curgă termenul de 30 de zile în care trebuie organizat referendumul pentru revizuirea Constituției reprezintă o adăugare la Legea fundamentală, aspect ce este de natură să încalce prevederile art. 151 alin. (3) din Constituție.

În al doilea rând, din interpretarea sistematică a dispozițiilor constituționale înscrise în Titlul VII al Constituției rezultă că legiuitorul constituant originar a înscris ipoteza *organizării referendumului pentru revizuire în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului/propunerii de revizuire*, fără nicio referire la autoritatea competentă să o adopte (respectiv Parlamentul), întrucât numai această modalitate de redactare a dispozițiilor art. 147 alin. (3) – devenit ulterior revizuirii din 2003, art. 151 alin. (3) - era de natură să asigure corelarea cu dispozițiile art. 148 alin. (3) din Legea fundamentală, devenit art. 152 alin. (3) după revizuirea și republicarea Constituției din 2003. În plus, această redactare este păstrată cu prilejul revizuirii din 2003 și de legiuitorul constituant derivat care, deși nu modifică prevederile art. 147, păstrează în conținutul normativ al noului articol din cadrul Titlului VIII, devenit art. 156, același reper pentru calculul termenului de publicare a legii de revizuire, respectiv data adoptării legii de revizuire, din nou fără nicio referire la autoritatea competentă să o adopte.

Suplețea celor două norme constituționale menționate - ce nu adăunează expresiei „de la data adoptării” și locuțiunea verbală „de către Parlament” - face ca acestea să fie aplicabile chiar și în raport cu competențele Curții Constituționale dobândite ulterior revizuirii din anul 2003.

Plecând probabil de la faptul că în anul 1991, cu prilejul adoptării actualei Constituții, dar mai ales în anul 2003, la revizuirea acesteia, termenul de 30 de zile prevăzut de art. 151 alin. (3) din Constituție s-a calculat de la data adoptării legii de revizuire de către Parlament, în conținutul normativ al ultimei teze a art. 6 alin. (4) din legea criticată se prevede că referendumul național cu privire la revizuirea Constituției se va organiza în ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituție, perioadă calculată de la data adoptării de către

Parlament a proiectului legii constituționale. Însă, un asemenea mod de calcul al termenului de organizare a referendumului, care era posibil în anul 2003, nesocotește în prezent rolul și competențele Curții Constituționale.

Cu prilejul revizuirii din anul 2003, Legea de revizuire a Constituției a fost adoptată de către Camera Deputaților și de Senat în ședințele din 18 septembrie 2003. La data de 22 septembrie 2003, Parlamentul adoptă Legea nr. 375/2003 pentru organizarea și desfășurarea referendumului național privind revizuirea Constituției (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 669 din 22 septembrie 2003). Menționăm că la momentul anului 2003 controlul de constituționalitate din oficiu exercitat de către Curtea Constituțională ulterior adoptării legii de revizuire în Parlament nu era prevăzută expres în Legea nr. 47/1992, motiv pentru care la data respectivă nu s-a deschis această procedură ulterioară adoptării legii de revizuire. Astfel, în sensul art. 151 alin. (1) din Constituție (art. 147 alin. 3, înainte de revizuire) data adoptării propunerii de revizuire a fost considerată data adoptării de către Parlament a Legii de revizuire a Constituției (devenită Legea nr. 429/2003).

În plus, Legea nr. 375/2003, fiind adoptată de către Parlament și promulgată de către Președintele României, îndeplinea și exigențele cerute de art. 152 alin. (3) coroborate cu cele ale art. 93 din Constituție (în actuala numerotare). În acest mod, cele două autorități publice - ce aveau, pe de o parte, competența instituirii stării de asediu sau a stării de urgență (Președintele României), iar pe de altă parte, competența încuviințării măsurii adoptate (Parlamentul României) – au admis implicit că la momentul declanșării referendumului revizuirea Legii fundamentale se putea realiza.

Ulterior revizuirii din anul 2003, în acord cu prevederile art. 146 lit. a) și l) din Constituție și în temeiul unei dispoziții exprese din legea sa de organizare, Curtea Constituțională realizează și un control de constituționalitate ulterior, asupra legii de revizuire adoptate de către Parlament. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 23 din Legea nr. 47/1992, în termen de 5 zile de la adoptarea legii de revizuire a Constituției, Curtea Constituțională se pronunță, din oficiu, asupra acesteia. Așadar, în prezent, ca efect al normelor menționate, ulterior adoptării legii de către Parlament, se deschide o procedură obligatorie, derulată de către instanța de contencios constituțional, similară cu cea aplicabilă unei legi obișnuite. În cazul în care Curtea Constituțională constată că nu au fost respectate dispozițiile

constituționale referitoare la revizuire, legea se retrimite Parlamentului în vederea reexaminării (art. 23 alin. 2 din Legea nr. 47/1992), iar în cazul în care se constată că au fost respectate dispozițiile constituționale referitoare la revizuire, după publicarea deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial, se poate declanșa referendumul de revizuire a Constituției.

Așadar, ulterior revizuirii Constituției din 2003 și modificării Legii nr. 47/1992, în sensul art. 151 alin. (3) din Constituție, *data adoptării* nu mai poate fi data adoptării **de către Parlament** a legii de revizuire (aceasta fiind doar o etapă procedurală în procedura de revizuire), ci data publicării în Monitorul Oficial a deciziei Curții Constituționale prin care se constată că au fost respectate dispozițiile constituționale referitoare la revizuire, moment la care se încheie orice altă procedură parlamentară.

Față de toate cele arătate, sintagma „*calculată de la data adoptării de către Parlament a proiectului legii constituționale*” din cuprinsul art. 6 alin. (4) ultima teză a legii criticate este neconstituțională în raport cu prevederile art. 151 alin. (3), ale art. 146 lit. a) și ale art. 147 alin. (4) din Constituție, întrucât permite ca deciziile Curții Constituționale prin care se confirmă constituționalitatea legii de revizuire să producă efecte pentru trecut.

b) În ceea ce privește momentul publicării legii de revizuire prima teză a art. 6 alin. (4) din legea dedusă controlului de constituționalitate prevede: „*Dacă Curtea Constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire nu depășește limitele revizuirii, proiectul legii constituționale se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, împreună cu decizia Curții Constituționale. (...)*”

Cu privire la acest aspect, învederăm faptul că art. 6 alin. (4) a suferit modificări în procedura de reexaminare a legii cu ocazia punerii de acord a acesteia cu Decizia Curții Constituționale nr. 612/2017. Astfel, în forma inițială se prevedea că: „*proiectul de lege se publică în aceeași zi cu apariția deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I.* ”. Cu privire la momentul publicării, în Decizia nr. 612/2017 s-au reținut următoarele: „*Astfel, Constituția stipulează că legea de revizuire se publică în Monitorul Oficial al României în termen de 5 zile de la data adoptării. Tot cinci zile are la dispoziție Curtea Constituțională pentru a se pronunța asupra constituționalității acesteia. Așadar, există o deplină corelare între cele două norme, cea constituțională și cea legală, în ceea ce privește publicarea legii de revizuire*”.

În forma de după reexaminare, art. 6 alin. (4) prevede: „*proiectul legii constituționale se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, împreună cu decizia Curții Constituționale.*” Prin raportare la prevederile art. 6 alin. (1) din legea criticată, ce prevăd că procedurii revizuirii îi sunt aplicabile doar dispozițiile art. 150 și 151 din Constituție și cele ale Legii nr. 3/2000, norma de la art. 6 alin. (4) este imprecisă și neclară. Astfel, față de caracterul restrictiv al prevederilor art. 6 alin. (1), din conținutul normativ al art. 6 alin. (4) deși rezultă faptul că proiectul legii constituționale se publică împreună cu decizia Curții Constituționale, nu mai rezultă că se asigură respectarea termenului de cinci zile stabilit în art. 156 din Constituție și în art. 23 din Legea nr. 47/1992.

În viziunea legiuitorului constituant, atât a celui original cât și a celui derivat, dispozițiile art. 151 și ale art. 156 sunt deplin corelate sub aspectul procedurii de revizuire, al organizării referendumului și al publicării legii de revizuire în vederea aducerii la cunoștința cetățenilor. Această concordanță este întregită și de dispozițiile prin care atât legiuitorul constituant, cât și cel ordinar au reglementat controlul de constituționalitate ce se exercită din oficiu asupra legii de revizuire. Astfel, legea de revizuire, odată adoptată de Parlament se transmite Curții Constituționale, care are obligația să se pronunțe cu privire la constituționalitatea acesteia. Întrucât dispozițiile constituționale nu prevăd expres un termen pentru publicarea în Monitorul Oficial a deciziei Curții, termenul de publicare a legii de revizuire prevăzut de art. 156 din Constituție nu poate curge decât de la momentul confirmării constituționalității acesteia, care potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție este data publicării deciziei în Monitorul Oficial.

Or, în noua redactare, de după reexaminare, a tezei întâi a art. 6 alin. (4) din legea criticată, legiuitorul consideră ca moment de referință numai data adoptării legii de revizuire de către Parlament, ignorând atât rolul Curții Constituționale de garant al supremației Constituției, inclusiv în procedura de revizuire, cât și momentul de la care deciziile acesteia produc efecte. Chiar dacă este posibil ca cele două momente - momentul publicării deciziei Curții Constituționale și cel al publicării legii de revizuire să coincidă - stabilirea imperativă a acestei unice ipoteze normative conduce la afectarea termenului de 5 zile prevăzut la art. 156 din Constituție. A admite că în noua sa redactare, norma de la teza întâi a art. 6 alin. (4) asigură o deplină corelare a art. 156 din Constituție cu art. 23 din Legea nr. 47/1992, în sensul că cele două termene se suprapun, echivalează cu imposibilitatea respectării termenului constituțional de 5 zile pentru publicarea legii de revizuire,

întrucât la momentul la care acesta ar trebui să înceapă să curgă, în fapt este deja epuizat. Cu alte cuvinte, s-ar admite că la publicarea deciziei Curții Constituționale de confirmare a constituționalității legii de revizuire, termenul de 5 zile prevăzut de art. 156 din Constituție fie este epuizat, fie a început să curgă anterior publicării deciziei, ceea ce contravine și art. 147 alin. (4) din Constituție.

IV. Stabilirea obiectului referendumului de revizuire a Constituției prin Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului este neclară și contravine regulilor constituționale referitoare la revizuirea Legii fundamentale

La art. unic pct. 3 din legea criticată – art. 15 alin.(1) lit. a) din Legea nr. 3/2000 - se prevede că obiectul și data referendumului național se stabilesc *„potrivit prevederilor prezentei legi, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art. 151 alin. 3 din Constituție”*.

În Decizia nr. 47/2018, Curtea Constituțională a constatat că *„ (...) acest text de lege se referă nu doar la stabilirea datei referendumului pentru revizuirea Constituției prin chiar Legea nr. 3/2000, ci și a însuși obiectului acestuia. Pentru ipoteza acestui tip de referendum, în mod concret, obiectul său este, în realitate, deja determinat, constând în legea de revizuire a Constituției, aprobată de Camera Deputaților și Senat”*.(Decizia nr. 47/2018, par. 33)

Distinct de aceste considerente ale Curții Constituționale considerăm că obiectul generic și abstract al referendumului pentru revizuirea Constituției este deja determinat nu doar prin legea criticată, ci chiar prin Constituție, în art. 151, acolo unde se precizează că *„revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum”*. De altfel, și literal și gramatical și logico-juridic, obiectul unui referendum intitulat *pentru revizuirea Constituției* nu poate fi altul decât revizuirea Legii fundamentale. Numai că nu la acest obiect generic și abstract, identificat în mai multe acte normative, face referire textul legii criticate, ci la obiectul concret al fiecărui referendum în parte, anume la modificările ce se intenționează a fi aduse Legii fundamentale cu prilejul fiecărei revizuirii și care necesită validarea prin referendum chiar dacă au fost adoptate de Parlament. Dacă nu ar fi așa, nu ar avea sens trimiterea din teza finală a articolului 15 - care se află și în versiunea în vigoare a Legii nr. 3/2000 - la exigențele constituționale ale art. 151. Orice referendum pentru revizuirea Constituției are ca finalitate modificarea Legii fundamentale, însă fiecare

astfel de referendum în parte are un alt obiect asupra căruia trebuie să decidă poporul, doar prin acel proces decizional colectiv organizat la scară națională. De aceea, obiectul fiecărui astfel de referendum nu poate fi stabilit generic și odată pentru totdeauna potrivit legii care stabilește coordonatele generale ale organizării și desfășurării referendumului, ci prin actul normativ distinct (lege) care precizează ce anume face obiectul deciziei populare în acel caz concret și când urmează să aibă loc respectiva decizie. Cum urmează să se desfășoare decizia populară (referendumul) face obiectul propriu și specific al legii criticate, care, de altfel, se intitulează corect, sugestiv și în deplin acord cu conținutul său normativ *privind organizarea și desfășurarea referendumului*. Organizarea și desfășurarea referendumului în fiecare caz în parte nu mai necesită precizări suplimentare printr-o lege distinctă. În schimb, obiectul și data fiecărui referendum trebuie să fie clar identificate și aduse la cunoștința cetățenilor care urmează să se exprime prin vot, altminteri putându-se ajunge la situația în care aceștia să se pronunțe în necunoștință de cauză, cu rezultate și consecințe nebănuite și paradoxale (așa cum exemplele din dreptul comparat nu lipsesc).

În aceste condiții, pentru respectarea prevederilor constituționale referitoare la revizuirea Legii fundamentale și pentru asigurarea clarității și preciziei legii în vederea unei eficiente aplicări, este necesară identificarea distinctă, în fiecare caz în parte, prin actul normativ asupra căruia s-a convenit (lege), a ce anume constituie obiect al referendumului pentru fiecare revizuire a Constituției.

V. Stabilirea datei referendumului de revizuire a Constituției prin Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului limitează dreptul Parlamentului aflat în exercitarea mandatului la data la care ar avea loc o revizuire a Constituției de a stabili data referendumului printr-o lege distinctă și înfrâng dispozițiile art. 2 alin. (1) din Legea fundamentală

În Decizia nr. 612/2017, Curtea Constituțională a arătat că, în urma adoptării legii de revizuire de către Parlament, „*în vederea asigurării unui mecanism procedural complet, care să confere eficacitate demersului legislativ de adoptare a legii de revizuire, incluzând și reglementarea etapei finale a acestuia, Parlamentul este îndreptățit să stabilească, printr-o lege distinctă, data referendumului, fixând astfel în timp momentul la care legea pe care a adoptat-o va fi supusă aprobării populare*”. Totodată, în Decizia nr. 47/2018, Curtea Constituțională a menționat că

ceea ce este important în stabilirea datei unui astfel de referendum este ca actul juridic „să emane de la autoritatea care are îndrituirea constituțională să inițieze fiecare tip de referendum. ”

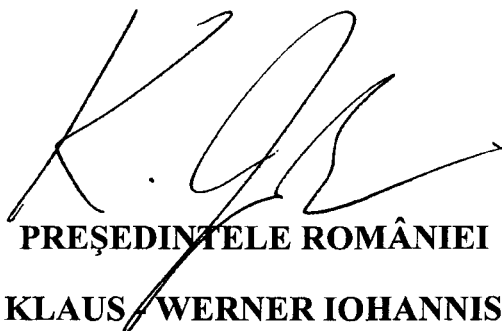
Distinct de considerentele din deciziile Curții Constituționale și având în vedere conținutul normativ al legii deduse controlului de constituționalitate, chiar dacă aparent Parlamentul s-a plasat în limitele constituționale atunci când a decis ca toate referendumurile de revizuire a Constituției să aibă loc în ultima duminică a intervalului de 30 de zile prevăzut de art. 151 alin. (3) din Legea fundamentală, considerăm că această soluție legislativă este limitativă și lipsită de predictibilitate, plecând chiar de la premisa reținută de Curtea Constituțională în Decizia nr. 47/2018, anume că „nimic nu împiedică Parlamentul, ca **în funcție de circumstanțele concrete**, să adopte o lege prin care să stabilească o altă dată pentru organizarea referendumului *cuprinsă în intervalul de 30 de zile amintit*”.

A stabili o dată anume, expres menționată și precis identificată, acolo unde Constituția lasă o marjă de apreciere și a impune ca această dată să fie către finalul termenului prevăzut în Constituție atunci când textul Legii fundamentale precizează expres că respectivul termen este unul maxim, ce nu poate fi depășit, reprezintă o adăugare la Constituție. În plus, stabilirea cu caracter generic a datei pentru organizarea oricărui referendum de revizuire a Legii fundamentale este lipsită de predictibilitate, căci oricând pot apare elemente ce nu pot fi cunoscute dinainte și care să justifice o necesară adaptare a momentului consultării populare la contextul imediat. De altfel, soluția legislativă privind stabilirea datei referendumului cuprinsă în legea criticată nu este nouă, iar lipsa de predictibilitate a fost deja confirmată. Astfel, cu prilejul revizuirii Constituției României din anul 2003, Legea nr. 375/2003 – al cărei prim articol avea același conținut cu cel al tezei a doua a art. 6 alin. (4) din legea criticată - a fost modificată prin Ordonanța de urgență nr. 92/2003 pentru modificarea și completarea unor reglementări referitoare la organizarea și desfășurarea referendumului, cu doar 10 zile înainte de împlinirea termenului de 30 zile prevăzut de art. 151 alin. (3) din Constituție. Deși inițial, prin Legea nr. 375/2003 data referendumului de revizuire a Constituției fusese stabilită în ultima duminică a intervalului constituțional, un întreg context social și politic generat de aderarea la UE și la NATO au determinat modificarea datei acestui referendum, care nu s-a mai desfășurat într-o singură zi, ci în două zile.

Pentru considerentele menționate mai sus, nu doar obiectul, ci și data fiecărui referendum pentru fiecare revizuire a Constituției în parte ar trebui să fie stabilită clar și distinct, numai de către Parlamentul în exercițiu. A proceda altfel ar echivala cu o restrângere a competenței decizionale și a marjei de apreciere a Parlamentului aflat în exercitarea mandatului la data la care ar avea loc o revizuire a Constituției de către parlamentarii din legislatura în care s-a adoptat legea criticată, atitudine care poate fi justificată în cazul legiuitorului constituțional derivat în anumite limite și condiții precizate în Constituție, dar care nu este permisă legiuitorului ordinar sau organic.

Prin urmare, stabilirea acestei date trebuie lăsată la aprecierea Parlamentului aflat în exercițiu la momentul fiecărei astfel de inițiative de revizuire a Constituției, numai acesta fiind în măsură să aprecieze în concret care sunt condițiile cele mai adecvate pentru ca cetățenii să își exprime voința cu privire la acea revizuire a Constituției, ca modalitate de exercitare a suveranității naționale consacrată prin art. 2 alin. (1) din Legea fundamentală.

În considerarea argumentelor expuse, vă solicit să admiteți sesizarea de neconstituționalitate și să constatați că Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului este neconstituțională.

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI
KLAUS WERNER IOHANNIS

PREȘEDINȚIILOR
96/16.04.2018

SENAT
PREȘEDINTE
Nr. 1208
Data 12.04.2018

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

Palatul Parlamentului

Calea 13 Septembrie nr.2, Intrarea B1, Sectorul 5, 050725, București, România

Telefon: (+40-21) 313.25.31; Fax: (+40-21) 312.54.80

Internet: <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr.518A/2018

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDICTIONALĂ
NR. 2750 / 12 APR 2018

Domnului
Călin Constantin Anton POPESCU-TĂRICEANU
Președintele Senatului

În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(2) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, vă trimitem, alăturat, în copie, sesizarea formulată de un număr de 28 senatori aparținând Grupului parlamentar Uniunea Salvați România și Grupului parlamentar Partidul Național Liberal, sesizare referitoare la neconstituționalitatea Legii pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (L 96/2017).

Vă adresăm rugămintea de a ne comunica punctul dumneavoastră de vedere până la data de 23 aprilie 2018 (inclusiv, în format electronic la adresa de mail ccr-pdv@ccr.ro), ținând seama de faptul că dezbaterile Curții Constituționale vor avea loc la data de 3 mai 2018.

Vă asigurăm, domnule Președinte, de deplina noastră considerație.

prof. univ. dr. Valer DORNEANU

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Dosar nr. 5184 / 2018

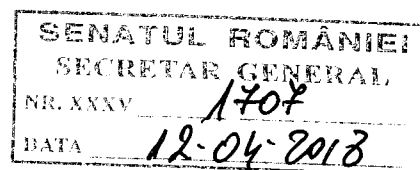
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

RĂGISTRATURĂ JURISDIȚIONALĂ

NR. 2748 / 12 APR 2018

Parlamentul României
Senat

Secretar General

Domnului

VALER DORNEANU

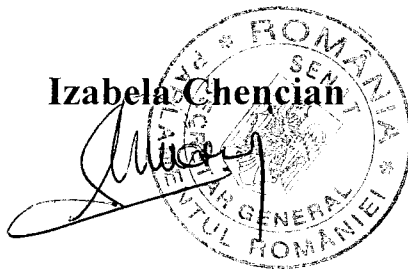
PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

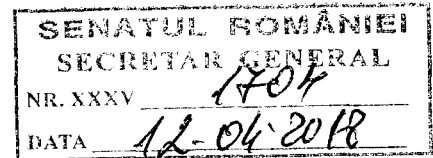
În temeiul dispozițiilor art.15 alin.(4) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, vă transmitem, alăturat, sesizarea cu privire la *Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (L96/2017)*.

Precizăm că sesizarea de neconstituționalitate menționată, formulată în condițiile art.146 lit.a) din Constituția României, republicată, a fost depusă la Senat în ziua de joi, 12 aprilie 2018.

SECRETAR GENERAL

Izabela Chencian

**PARLAMENTUL ROMÂNIEI
SENATUL**

080 10 02

Grupul Parlamentar al Partidului Uniunea Salvați România

**Către:
SECRETARIATUL GENERAL AL SENATULUI
Doamnei Izabela Chencian**

Stimată doamnă Secretar General,

În temeiul prevederilor art. 146 lit. a) din Constituția României și art. 15 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale a României, republicată, cu modificările și completările ulterioare, vă depunem alăturat sesizarea de neconstituționalitate a Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (L96/2017), solicitându-vă să o înaintați Curții Constituționale a României, la data depunerii.

Cu stimă,

**Lider Grup USR Senat,
Vlad-Tudor Alexandrescu**

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI

DOMNULE PREȘEDINTE,

În conformitate cu prevederile art. 146 lit. a) din Constituția României și art. 15 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale a României, republicată, cu modificările și completările ulterioare, senatorii menționați în anexa atașată formulăm prezenta

SESIZARE DE NECONSTITUȚIONALITATE
--

a **Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului** (PL-x nr. 240/2017), pe care o considerăm neconformă cu prevederile art. 1 alin. (5) din Constituția României, pentru motivele expuse în continuare.

I.) SITUAȚIA DE FAPT

Legea care face obiectul sesizării a fost inițiată în anul 2017, sub denumirea „*Propunere legislativă pentru modificarea și completarea art.6 din Legea nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului*”, de către senatorii PSD Andronescu Ecaterina, Arcan Emilia, Arcaș Viorel, Avram Nicolae, Bădălău Niculae, Bodog Florian Dorel, Botnariu Emanuel-Gabriel, Chisăliță Ioan-Narcis, Corlățean Titus, Craioveanu Elena-Lavinia, Crețu Gabriela, Deneș Ioan, Diaconescu Renică, Diaconu Adrian-Nicolae, Dogariu Eugen, Dumitrescu Cristian-Sorin, Federovici Doina-Elena, Fifor Mihai-Viorel, Ilea Vasile, Leș Gabriel-Beniamin, Manda

Iulian-Claudiu, Manoliu Dan, Marciu Ovidiu-Cristian-Dan, Marin Gheorghe, Matei Constantin-Bogdan, Mazilu Liviu-Lucian, Miha Ștefan, Moga Nicolae, Nicolae Șerban, Oprea Stefan-Radu, Orțan Ovidiu-Florin, Pațurcă Roxana-Natalia, Pavel Marian, Pănescu Doru-Adrian, Pop Gheorghe, Preda Radu-Cosmin, Romașcanu Lucian, Rotaru Ion, Savin Emanoil, Sbîrnea Liliana, Silistru Doina, Smarandache Miron-Alexandru, Soporan Aurel-Horea, Stănescu Paul, Stocheci Cristina-Mariana, Toma Vasilică și Trufin Lucian.

Potrivit expunerii de motive a inițiatorilor, propunerea legislativă a fost elaborată „*pentru asigurarea unei proceduri clare aplicabile tuturor inițiativelor de revizuire a Constituției*”, sens în care au fost propuse următoarele:

- a) referendumul pentru revizuirea Constituției să se desfășoare în ultima duminică a perioadei de 30 de zile de la data adoptării propunerii de revizuire, iar participarea la referendum, desfășurarea campaniei pentru referendum, organizarea și desfășurarea concretă a acestuia, atribuțiile și răspunderile birourilor electorale și faptele ce constituie infracțiuni și contravenții să fi reglementate de art. 4, art. 7 și Cap. IV-VI din Legea nr. 3/2000;
- b) Guvernul să aibă obligația de a aduce la cunoștință publică, de îndată, prin mijloace de comunicare în masă, data referendumului național;
- c) cheltuielile pentru organizarea și desfășurarea referendumului național să se suporte din bugetul de stat, potrivit art. 61 lit. a) din Legea nr. 3/2000.

Derularea procedurii legislative la Senat:

- la data de 24.02.2017 a fost înregistrată pentru dezbateră cu codul B48;
- la data de 05.04.2017 Consiliul Legislativ a acordat avizul favorabil nr. 203;
- la data de 02.05.2017 a fost înregistrată la Biroul Permanent cu codul L96;
- la data de 15.05.2017 a fost primit raportul favorabil emis de Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunități și validări, înregistrat cu nr. 49;

- la data de 15.05.2017 a fost primit raportul favorabil emis de Comisia pentru constituționalitate, libertăți civile și monitorizare a executărilor hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, înregistrat cu nr. 1265;
- la data de 16.05.2017 a fost primit avizul favorabil cu amendamente emis de Comisia pentru drepturile omului, culte și minorități, înregistrat cu nr. 156;
- la data de 17.05.2017 a fost primit avizul favorabil emis de Comisia pentru buget, finanțe, activitate bancară și piață de capital, înregistrat cu nr. 256;
- la data de 22.05.2017 plenul a retransmis-o la Comisia juridică, de numiri, disciplină,
- imunități și validări, pentru raport suplimentar;
- la data de 22.05.2017 plenul a retransmis-o la Comisia pentru constituționalitate, libertăți civile și monitorizare a executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru raport suplimentar;
- la data de 19.06.2017 a fost primit raportul suplimentar favorabil cu amendamente emis de Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunități și validări, înregistrat cu nr. 49;
- la data de 19.06.2017 a fost primit raportul suplimentar favorabil cu amendamente emis de Comisia pentru constituționalitate, libertăți civile și monitorizare a executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor, înregistrat cu nr. 1265;
- la data de 20.06.2017 a fost adoptată în plen cu 79 voturi pentru, 0 împotriva și 36 de abțineri;
- la data de 12.09.2017 a fost depusă la Secretarul general și anunțată în plenul Senatului, pentru exercitarea dreptului de sesizare asupra constituționalității legii;
- la data de 27.11.2017 a fost înregistrată la Senat pentru reexaminare cu nr. L96, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 612/2017;
- la data de 11.12.2017 a fost primit raportul favorabil cu amendamente emis de Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunități și validări, înregistrat cu nr. 49;
- la data de 11.12.2017 a fost primit raportul favorabil cu amendamente emis de Comisia pentru constituționalitate, libertăți civile și monitorizare a executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, înregistrat cu nr. 2582;
- la data de 11.12.2017 a fost adoptată în plen cu 70 de voturi pentru, 33 împotriva și 0 abțineri;

- la data de 15.03.2018 a fost înregistrată la Senat pentru reexaminare cu nr. L69, ca urmare a cererii de reexaminare formulată de Președintele României;
- la data de 21.03.2018 a fost primit avizul favorabil emis de Comisia pentru drepturile omului, culte și minorități, înregistrat cu nr. 109;
- la data de 22.03.2018 a fost primit raportul negativ emis de Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunități și validări, înregistrat cu nr. 49;
- la data de 22.03.2018 a fost primit raportul negative emis de Comisia pentru constituționalitate, libertăți civile și monitorizare a executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, înregistrat cu nr. 2582;
- la data de 26.03.2018 a fost adoptată în plen cu 82 de voturi pentru, 32 contra și 2 abțineri.

Derularea procedurii legislative la Camera Deputaților:

- la data de 26.06.2017 a fost înregistrată la Biroul Permanent cu codul PL-x nr. 240/2017;
- la data de 04.09.2017 a fost primit raportul favorabil cu amendamente emis de Comisia juridică, de disciplină și imunități, înregistrat cu nr. 4c-11/688;
- la data de 05.09.2017 a fost primit raportul suplimentar favorabil cu amendamente emis de Comisia juridică, de disciplină și imunități, înregistrat cu nr. 4c-11/688;
- la data de 05.09.2017 a fost adoptată în plen cu 191 de voturi pentru, 72 împotriva și 9 abțineri;
- la data de 18.12.2017 a fost înregistrată la Camera Deputaților pentru reexaminare cu codul PLx 240/2017, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 612/2017;
- la data de 21.12.2017 a fost primit raportul favorabil emis de Comisia juridică, de disciplină și imunități, înregistrat cu nr. 4c-11/688;
- la data de 22.12.2017 a fost adoptată în plen cu 175 de voturi pentru, 28 împotriva și 33 de abțineri;
- la data de 28.03.2018 a fost înregistrată la Camera Deputaților pentru reexaminare cu codul PLx 240/2017, ca urmare a cererii de reexaminare formulată de Președintele României;

- la data de 03.04.2018 a fost primit raportul favorabil emis de Comisia juridică, de disciplină și imunități, înregistrat cu nr. 4c-11/688;
- la data de 04.04.2018 a fost adoptată în plen cu 195 de voturi pentru, 71 împotriva și 6 abțineri.

II.) CONSIDERAȚII PREALABILE CU PRIVIRE LA TERMENUL DE SESIZARE

Procedura premergătoare trimiterii legilor spre promulgare este reglementată prin art. 15 din Legea nr. 47/1992, care stabilește că *“(2) În vederea exercitării dreptului de sesizare a Curții Constituționale, cu 5 zile înainte de a fi trimisă spre promulgare, legea se comunică Guvernului, Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și Avocatului Poporului și se depune la secretarul general al Camerei Deputaților și la cel al Senatului. În cazul în care legea a fost adoptată cu procedură de urgență, termenul este de două zile. (3) Data la care legea a fost depusă la secretarii generali ai Camerelor se aduce la cunoștință în plenul fiecărei Camere în termen de 24 de ore de la depunere. Depunerea și comunicarea se fac numai în zilele în care Camerele Parlamentului lucrează în plen.”*

Totodată, art. 77 alin. (3) din Constituție, , aplicabil în speță, prevede că *"Dacă Președintele a cerut reexaminarea legii ori dacă s-a cerut verificarea constituționalitatea ei, promulgarea legii se face în cel mult 10 zile de la primirea legii adoptate după reexaminare sau de la primirea deciziei Curții Constituționale, prin care i s-a confirmat constituționalitatea."*

Întrucât prezenta a fost depusă la o dată ulterioară termenului de două zile, aplicabil în speță, solicităm a se avea în vedere jurisprudența îndelungată și constantă a Curții Constituționale în sensul primirii spre soluționare a sesizărilor de neconstituționalitate *a priori* formulate între data expirării termenului și data promulgării legii de către Președintele României. Spre exemplu, prin Decizia nr. 767/2016, Curtea Constituțională a reținut următoarele:

“Chiar dacă sesizarea nu a fost depusă la Curtea Constituțională în interiorul termenului de protecție, ea îndeplinește condiția de admisibilitate referitoare la obiectul controlului de constituționalitate (legea nepromulgată încă), întrucât nici Constituția și nici Legea nr. 47/1992 nu reglementează obligativitatea introducerii obiecției de neconstituționalitate în interiorul termenului de protecție. Neintroducerea obiecției în acest termen nu are, așadar, drept consecință decăderea titularilor din dreptul de a sesiza Curtea Constituțională, aceștia putând formula sesizări, în temeiul art. 146 lit. a) teza întâi din Constituție, sub condiția ca legea să nu fi fost încă promulgată.

Raportat la cauza de față, Curtea constată că, deși obiecția de neconstituționalitate nu a fost formulată în termenul de protecție, aceasta viza o lege nepromulgată încă. O atare situație nu este o abatere de la regularitatea sesizării Curții Constituționale, titularii dreptului de sesizare putând să sesizeze Curtea oricând înainte de emiterea decretului de promulgare. Faptul că legiuitorul a reglementat în Legea nr. 47/1992 un termen de protecție are semnificația unei garanții asociate dreptului de sesizare a Curții Constituționale care implică o interdicție totală de a se promulga legea în acest termen. Însă, termenul menționat nu poate fi calificat ca fiind unul de decădere în sensul că numai în acest termen se pot formula obiecții de neconstituționalitate; formulând obiecția în afara termenului, autorul acesteia se expune posibilității ca, până la data formulării ei, Președintele să promulge legea (...).”

De asemenea, prin Decizia nr. 89/2017, Curtea Constituțională a stabilit că *“termenele cuprinse la art. 15 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 au un caracter de protecție pentru titularii dreptului de sesizare a instanței constituționale, astfel încât nu există nicio sancțiune dacă instanța constituțională este sesizată după expirarea acestora. În exercitarea controlului a priori de constituționalitate, esențial este ca legea să nu fi fost promulgată la data înregistrării sesizării la Curtea Constituțională”*. Soluții similare au mai fost date și prin Decizia nr. 718/2017, Decizia nr. 975/2010, Decizia nr. 1612/2010 etc.

Pentru toate aceste considerente și în contextul în care, la data depunerii prezentei, Președintele României nu a promulgat încă Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, solicităm primirea sesizării și soluționarea fondului acesteia.

III.) CONSIDERENTE PREALABILE ASUPRA ADMISIBILITĂȚII OBIECȚIEI DE NECONSTITUȚIONALITATE

Conform art. 77 alin. (3) din Constituția României, în urma solicitării formulate de Președintele României de reexaminare a legii, promulgarea se va face în maximum 10 zile de la **primirea legii adoptate după reexaminare.**

Cu privire la acest text constituțional, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a stabilit că, *„cererea de reexaminare nu poate afecta statutul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării. Cererea formulată de Președintele României în temeiul art.77 alin.(2) din Constituție are ca efect reluarea procesului legislativ, cadru în care Parlamentul poate modifica sau completa legea în sensul cerut de Președinte, poate menține legea în forma adoptată inițial sau, dimpotrivă, ținând seama și de punctul de vedere al Președintelui, o poate respinge”* (a se

vedea Decizia nr. 63/2018, Decizia nr. 30/2017, Decizia nr. 991/2008, Decizia nr.1.596/2011, Decizia nr. 1.597/2011, Decizia nr. 1.598/2011, Decizia nr. 81/2013, precitate).

Astfel, esențial în această procedură de reexaminare este faptul că **dezbaterea parlamentară va fi reluată în limitele cererii de reexaminare**. Așa cum a arătat Curtea Constituțională, *”Depășirea acestor limite ar acorda, în cadrul acestei relații, un rol preeminent fie Parlamentului, fie Președintelui României, după caz, întrucât, dacă s-ar redeschide procedura legislativă indiferent de limitele cererii de reexaminare, Parlamentul ar putea adopta o lege cu un conținut total diferit față de cea inițială, iar Președintele României nu va mai putea cere reexaminarea acesteia, fiind vorba, în sens strict formal, de aceeași lege, ceea ce impune promulgarea acesteia în termen de 10 zile de la comunicarea sa. În același sens, Curtea reține că, din contră, dacă s-ar aprecia că în ipoteza anterioară Parlamentul a adoptat o nouă lege, Președintele României ar dispune de dreptul de a formula o nouă cerere de reexaminare; or, această apreciere ar aparține Președintelui României, care ar putea bloca procesul legislativ, transformând dreptul de veto suspensiv de care beneficiază într-unul decizional.”* (a se vedea Decizia nr. 63/2018)

Însă, indiferent de soluția pe care o va adopta Parlamentul ca urmare a cererii de reexaminare formulată de către Președintele României, este necesar ca fiecare Cameră a Parlamentului, în limitele competențelor stabilite în art. 73 alin. (3), art. 75 și art. 76 alin. (1) și (2) din Constituție, să acorde un vot în plen cu privire la legea pentru care s-a cerut reexaminarea în ansamblul său. În consecință, Parlamentul poate respinge legea, poate modifica/completa legea sau, dimpotrivă, poate menține legea în forma adoptată inițial, în aceste din urmă două ipoteze finalizând procedura legislativă, prin trimiterea spre promulgare a legii reexaminată și adoptate.

În aceste condiții, întrucât efectul juridic al unei cereri de reexaminare formulate de Președintele României este redeschiderea, numai în limitele cererii de reexaminare, a procedurii legislative cu privire la legea a cărei reexaminare se solicită, rezultă că, odată adoptată legea, fie cu modificări/completări, fie în forma inițială trimisă la promulgare, senatorii și deputații, respectiv celelalte subiecte de sezină a Curții Constituționale dobândesc un nou drept de a formula o obiecție de neconstituționalitate în termenele regulamentare.

Acest nou drept de sesizare a Curții Constituționale rezultă și din interpretarea textelor din Regulamentul Camerei Deputaților (art. 137 alin. (2)) și din Regulamentul Senatului (art. 150 alin. (2)), conform cărora reexaminarea legii pe baza cererii Președintelui României se face cu respectarea procedurii legislative, deci, inclusiv cu respectarea regulii conform căreia legea adoptată, pe de o parte, se comunică înainte de a fi trimisă spre promulgare, Guvernului, Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și Avocatului Poporului și, pe de altă parte, se depune la

Secretarul General al Camerei Deputaților, respectiv la Secretarul General al Senatului, în vederea exercitării dreptului de sesizare a Curții Constituționale.

De asemenea, acest nou drept de sesizare a Curții Constituționale rezultă și din interpretarea logico-sistematică a textului constituțional al art. 77 alin. (3), conform căruia Președintele are la dispoziție un termen de maximum 10 zile pentru promulgare, termen care curge **de la data primirii legii adoptate după reexaminare și nu de la data adoptării acesteia** de către Parlament.

Nu în ultimul rând, o astfel de interpretare a textului constituțional asigură, pe de o parte, eficacitate controlului *a priori* de constituționalitate, care poate fi solicitat de membri ai Parlamentului, respectiv de alte subiecte de sezină determinate (Înalta Curte de Casație și Justiție, Guvernul României, președinții celor două Camere, Avocatul Poporului) și, pe de altă parte, realizarea rolului de garant al supremației Constituției de către Curtea Constituțională. În acest sens, întrucât s-a derulat o nouă procedură legislativă care a implicat noi avize, noi rapoarte, noi dezbateri în Plen, respectiv o nouă decizie a majorității parlamentare cu privire la o lege pentru care s-a cerut reexaminarea, rezultă că toate garanțiile prevăzute de Constituție pentru asigurarea principiului supremației Constituției se aplică cu privire la noua lege, atât pentru aspecte extrinseci, cât și pentru aspecte intrinseci de constituționalitate, indiferent dacă legea a fost modificată, completată sau a rămas în forma inițială adoptată de Parlament.

IV.) MOTIVE DE NECONSTITUȚIONALITATE

Așa cum a reținut Curtea Constituțională în jurisprudența sa, în exercitarea actului de legiferare, legiuitorului îi revine obligația ca, indiferent de domeniul în care își exercită această competență constituțională, să dea dovadă de o atenție sporită în respectarea principiului clarității și previzibilității legii (Decizia nr. 405/2016). De principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate - care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist - să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat (Decizia nr. 447/2013).

Curtea Constituțională a mai arătat că inconsecvențe de natură terminologică, omisiuni sau contradicții cu înseși textele legii, apte să creeze incertitudine sub aspectul operațiunilor juridice reglementate, generează o lipsă de coerență, claritate și previzibilitate a normei legale, care este de natură să înfrângă principiul securității juridice, sub aspectul componente sale referitoare la claritatea și previzibilitatea legii (Decizia nr. 1/2014).

1. Sintagmele „proiectul legii constituționale” și „adoptat de fiecare cameră a Parlamentului” din art. unic pct. 2 sunt neclare, contrar exigențelor art. 1 alin. (5) din Constituția României, în dimensiunea sa referitoare la calitatea legii

Art. unic pct. 2 din legea transmisă la promulgare, introduce un nou alin. (3) la art. 6 din Legea nr. 3/2000, care prevede următoarele: *„Proiectul legii constituționale, adoptat de către fiecare Cameră a Parlamentului sau de către Camerele reunite în caz de divergență conform art. 151 alin. (2) din Constituția României, republicată, se trimite de îndată Curții Constituționale, care procedează potrivit legii. Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată.”*

Potrivit art. 151 alin. (1) din Constituție, *„Proiectul sau propunerea de revizuire trebuie adoptată de Camera Deputaților și de Senat, cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor fiecărei Camere”*. În plus, art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale prevede că *„În termen de 5 zile de la adoptarea legii de revizuire a Constituției, Curtea Constituțională se pronunță, din oficiu, asupra acesteia, prevederile art. 20 și 21 aplicându-se în mod corespunzător”*.

Așadar, din interpretarea sistematică a textelor constituționale și legale rezultă că, după adoptarea proiectului de lege de revizuire a Constituției, acesta devine lege de revizuire și asupra legii de revizuire se pronunță din oficiu Curtea Constituțională.

În considerarea argumentelor de mai sus, utilizarea de către legiuitor a sintagmei *„proiectul legii constituționale”* este improprie și neclară în ceea ce prin raportare la art. 151 alin. (1) din Constituția României și art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992. În etapa procesuală la care se referă noul alin. (3) al art. 6 din Legea nr. 3/2000, controlul din oficiu al Curții Constituționale operează asupra legii de revizuire a Constituției adoptate de Parlament, iar nu asupra unui proiect de lege de revizuire. De asemenea, utilizând sintagma imprecisă *„adoptat de fiecare Cameră a Parlamentului”*, legiuitorul permite interpretarea eronată conform Curtea Constituțională ar trebui să se pronunțe de două ori, asupra proiectului de lege de revizuire a Constituției adoptat de fiecare Cameră a Parlamentului, iar nu o singură dată, cu privire la legea de revizuire adoptată de cele două Camere ale Parlamentului.

Prin modul de redactare a art. 6 alin. (3) din Legea nr. 3/2000 se încalcă principiul legalității stabilit la art. 1 alin. (5) din Constituție, în dimensiunea sa referitoare la calitatea legii. Pentru a asigura claritatea, precizia și predictibilitatea legii, textul ar trebui să prevadă expres că instanța constituțională se pronunță asupra legii adoptate de ambele Camere, nu de fiecare dintre acestea.

2. Sintagma „care procedează potrivit legii” din cuprinsul art. unic pct. 2 este neclară, contrar exigențelor art. 1 alin. (5) din Constituția României

Sintagma „care procedează potrivit legii” din cuprinsul aceluiași nou alin. (3) al art. 6, prin formularea sa generală, poate conduce la interpretări diferite în practică. Astfel, se poate interpreta că norma de trimitere vizează fie Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, fie Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale.

Dacă sintagma „care procedează potrivit legii” din teza întâi a art. 6 alin. (3) se corelează cu fraza următoare din același articol, care limitează competența de control a Curții Constituționale doar la prevederile art. 152 din Constituție intitulat „*Limitele revizuirii*”, ar rezulta o viziune contrară Constituției în privința atribuțiilor instanței de contencios constituțional, întrucât ar limita controlul acesteia doar la aspectele de fond ale revizuirii.

Dacă sintagma „care procedează potrivit legii” din teza întâi a art. 6 alin. (3) se corelează cu Legea nr. 47/1992, ar rezulta o viziune conformă cu Constituția în privința atribuțiilor instanței de contencios constituțional, întrucât ar permite acesteia să își exercite controlul din oficiu în mod plenar, atât cu privire la aspectele de fond (limitele revizuirii), cât și cu privire la cele de procedură (număr voturi, ordinea de sesizare a Camerelor, procedura de mediere, dacă este cazul ș.a.).

Această neclaritate este de natură să conducă la impredictibilitate în aplicarea legii, aspect care încalcă art. 1 alin. (5) din Constituția României în componenta sa privind claritatea, precizia și predictibilitatea legii.

3. Termenul „depășește” din cuprinsul art. unic pct. 2 este unul imprecis, contrar exigențelor art. 1 alin. (5) din Constituția României

Teza finală a art. 6 alin. (3) nou introdus prevede că inițiativa de revizuire se consideră nefinalizată dacă „depășește” limitele revizuirii. Întrucât modificarea Constituției este un subiect extrem de important pentru buna funcționare a statului și cu implicații majore la nivelul societății, considerăm că normele care stabilesc aspecte procedurale cu privire la revizuirea Constituției trebuie să fie foarte clare, extrem de precise, pentru a nu lăsa loc unor interpretări contradictorii. În acest sens, utilizarea sintagmei „depășește” prin raportare la limitele revizuirii este confuză, întrucât „a depăși” nu presupune în mod necesar și „a încălca” limitele revizuirii ori a contraveni acestora. Raportul de constituționalitate nu presupune perfectă concordanță ori conformitate a legilor cu Constituția, ci poate fi considerat îndeplinit și în caz de absență a contrarietății ori a contradicțiilor flagrante, ipoteze care nu sunt ideatic incluse în noțiunea de „depășire” a limitelor revizuirii Constituției.

4. Sintagma „se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată” din cuprinsul art. unic pct. 2 este neclară, contrar exigențelor art. 1 alin. (5) din Constituția României

Potrivit art. 6 alin. (3) ultima teză din textul adoptat „*Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată.*”

Potrivit art. 23, art. 24 alin. (2) și art. 26 alin. (2) din Legea nr. 3/2000, procedura de organizare a referendumului național ar începe înaintea datei expirării termenului prevăzut de art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, în 3 zile de la data stabilirii zilei referendumului fiind demarate operațiunile de constituire a Biroului Electoral Central, a birourilor electorale de circumscripție ale județelor, a biroului electoral al municipiului București, a biroului electoral pentru secțiile de votare organizate în afara țării, precum și a oficiilor electorale ale sectoarelor municipiului București. Or, în situația în care Curtea Constituțională se pronunță în sensul că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, nu rezultă în mod clar ce se întâmplă cu birourile electorale deja constituite și cu actele adoptate de acestea. Mai exact, trebuie determinat dacă sintagma „procedura urmând a fi reluată” implică și procedura de organizare a referendumului național deja începută, dar a cărei continuare depinde de o condiție suspensivă – decizia Curții Constituționale prin care se atestă că nu sunt depășite limitele revizuirii.

Arătăm însă că din considerentul 40 al Deciziei Curții Constituționale nr. 612/2017 ar rezulta că sintagma menționată privește procedura parlamentară. „40.... Faptul că Parlamentul va trebui să reia procedura de adoptare a legii de revizuire este, de fapt, o consecință a caracterului general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale, înscris în art.147 din Legea fundamentală.”

5. Dispozițiile art. unic pct. 2 referitoare la art. 6 alin. (4) teza a II-a, nou introdus, sunt neclare, contrar exigențelor art. 1 alin. (5) din Constituție

Potrivit art. 6 alin. (4) teza a II-a, nou introdus prin legea care face obiectul prezentei sesizări, „*Cetățenii României sunt chemați să-și exprime voința prin vot în cadrul referendumului național cu privire la revizuirea Constituției, în ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituția României, republicată, calculată de la data adoptării de către Parlament a proiectului legii constituționale, Guvernul având obligația de a aduce la cunoștință publică, de îndată, prin mijloace de comunicare în masă, textul acestuia și data referendumului național.*”

Drept consecință a aceste prevederi, data stabilirii zilei referendumului la care se face referire la art. 23, art. 24 alin. (2) și art. 26 alin. (2) din Legea nr. 3/2000 nu este suficient de

certă din moment ce poate fi interpretată ca fiind fie data adoptării inițiativei de revizuire, fie data aducerii la cunoștință publică a zilei referendumului, fie data la care se pronunță Curtea Constituțională (aceasta fiind și data la care instituțiile implicate în organizarea referendumului știu cu certitudine că referendumul va avea loc).

6. Sintagma „de îndată” din cuprinsul art. unic pct. 2 este neclară, contrar exigențelor art. 1 alin. (5) din Constituția României

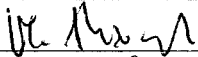
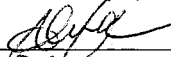
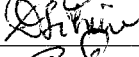

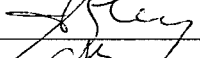
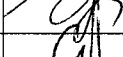
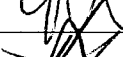

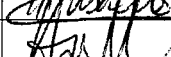
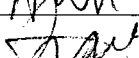
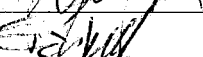
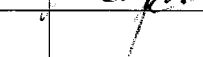
Conform art. 6 alin. (4) din textul adoptat, Guvernul are obligația de a aduce la cunoștință publică „de îndată” data referendumului național.

Sintagma „de îndată” nu este suficient de previzibilă, fiind destul de interpretabilă pentru a permite Guvernului să aducă la cunoștință publică data referendumului național într-o zi ulterioară celei în care a fost adoptată inițiativa de revizuire.

Or, în acest caz, spre exemplu, perioada campaniei pentru referendum, care, potrivit art. 30 alin. (1) din Legea nr. 3/2000 *„începe la data aducerii la cunoștința publică a datei referendumului”*, este stabilită de fapt de Guvern.

Față de argumentele expuse mai sus vă solicităm admiterea prezentei obiecții de neconstituționalitate formulate în temeiul art. 146 lit. a) din Constituția României și constatarea dispozițiilor amintite ca fiind neconstituționale.

SEZIZARE DE NECONSTITUȚIONALITATE A
LEGII PENTRU MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA LEGII NR. 3/1000 PRIVIND
ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA REFERENDUMULUI (L 96/2014, Px 219)

NR.	SENATOR	SEMNĂTURA	PARTID
1.	ALEXANDRESCU VLAD-TUDOR		USR
2.	COLIBAN ALLEN		USR
3.	DINICĂ SILVIA-MONICA		USR
4.	DINU NICOLETA-RAMONA		USR
5.	DIRCĂ GEORGE-EDWARD		USR
6.	FĂLCOI NICU		USR
7.	GHICA CRISTIAN		USR
8.	GOȚIU REMUS-MIHAI		USR
9.	LUNGU DAN		USR
10.	MARUSSI GEORGE-NICOLAE		USR
11.	MIHAIL RADU-MIHAI		USR
12.	PRESADĂ FLORINA-RALUCA		USR
13.	WIENER ADRIAN		USR
14.	Buțaciu Romeo Ios		PNL
15.	Hilipescu FANICU		PNL
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			
21.			
22.			
23.			
24.			
25.			
26.			
27.			
28.			

Nr. crt.	Nume si Prenume	Grup parlamentar	Semnatura
1	CAVETI ION	PMR	[Signature]
3	BALULESCU ADRIAN VALESCU	PNP	[Signature]
4	NUMGU V. GUSTIEN	PLU P	[Signature]
5	COVACIU SEVERICA	PNP	[Signature]
6	TRACU ...	PNP	[Signature]
7	IONASCU GABRI	PNP	[Signature]
8	CHIRIACU BILICU	PNP	[Signature]
9	GORSCU RINA	PNL	[Signature]
10	ION POPA	PNL	[Signature]
11	Leon Simaile	PNL	[Signature]
12	Vela Ion Marcel	PNL	[Signature]
13	Toma Catalin	PNL	[Signature]
12	Haiou Floarea-Carmen		[Signature]
13.	Chitac Vegil	Indep.	[Signature]
14	Donel FENECHIU	PML	[Signature]
15	CARACOTA IANCU	PNL	[Signature]
16	CRISTINA IOAXI	P.M.L.	[Signature]
17.	POPA CORNEL	PNL	[Signature]
18	PERES ALEXANDRU	PNL	[Signature]
19	CANARIU DANIEL	PNL	[Signature]
20	NICOLAE MARIUS	PNL	[Signature]
21	FLOREANU CILIU	PNL	[Signature]

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

SENAT
PREȘEDINTE
Nr. 73283
Data 29.XII.2017
ora 14²⁰

Palatul Parlamentului

Calea 13 Septembrie nr.2, Intrarea B1, Sectorul 5, 050725, București, România

Telefon: (+40-21) 313.25.31; Fax: (+40-21) 312.54.80

Internet: <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr.3000A/2017

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDICȚIONALĂ

NR. 12744 / 29 DEC 2017

PARLAMENTUL ROMÂNIEI
96/03.01.2018

Domnului

Călin-Constantin-Anton POPESCU-TĂRICEANU

Președintele Senatului

L 96/2017

În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(2) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, vă trimitem, alăturat, în copie, sesizarea formulată de un număr de 27 de senatori aparținând Grupului parlamentar al Partidului Național Liberal, referitoare la neconstituționalitatea Legii pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului.

Vă adresăm rugămintea de a ne comunica punctul dumneavoastră de vedere până la data de 25 ianuarie 2018, ținând seama de faptul că dezbaterile Curții Constituționale vor avea loc la data de 31 ianuarie 2018.

Vă asigurăm de deplina noastră considerație.

p. Președintele Curții Constituționale,

Judecător Petre LĂZĂROIU

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Dosar nr. 3000 A1 2017

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

REGISTRATURĂ JURISDICȚIONALĂ

12742 29 DEC 2017

NR. /

Parlamentul României
Senat

Secretar General

SENATUL ROMÂNIEI

SECRETAR GENERAL

NR. XXXV 6221

DATA 29.12.2017

Domnului

VALER DORNEANU

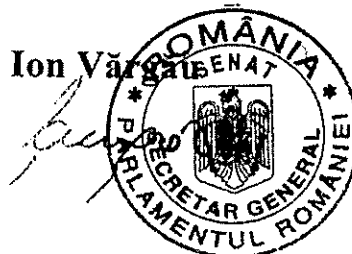
PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

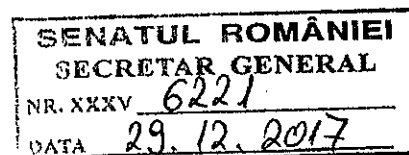
În temeiul dispozițiilor art.15 alin.(4) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, vă transmitem, alăturat, sesizarea cu privire la *Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (L96/2017)*.

Precizăm că sesizarea de neconstituționalitate menționată, formulată în condițiile art.146 lit.a) din Constituția României, republicată, a fost depusă la Senat în ziua de vineri, 29 decembrie 2017.

SECRETAR GENERAL

Ion Vărga

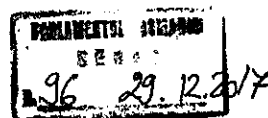

Parlamentul României
Senat

GRUPUL PARLAMENTAR PNL

XIV/227/29.12.2017

**Către Secretarul General al Senatului,
Domnul Ion Vărgău**

În conformitate cu dispozițiile art. 146 lit. a) din Constituția României, republicată, și în baza art. 15 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, va înaintam Sesizarea la Curtea Constituțională cu privire la **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (PL-x nr. 240/2017)**, adoptată de către Camera Deputaților în ședința din data de 22 decembrie 2017.

În acest sens, vă adresăm rugămintea să o trimiteți Curții Constituționale, spre a se putea pronunța, prin decizie, asupra acesteia.

Cu deosebită considerație,

În numele senatorilor inițiatori,

Lider Grup PNL

Iulian DUMITRESCU

Parlamentul României

Senat

Domnului Valer DORNEANU,

Președintele Curții Constituționale

Stimate Doamnă Președinte,

În temeiul art. 146 lit. a) din Constituția României, republicată, al art. 11 alin. (1) lit. a) raportat la art. 15 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, care prevede: *„Curtea Constituțională se pronunță asupra constituționalității legilor înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a Guvernului, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori”*,

Subsemnații, Dumitrescu Iulian, Scântei Laura - Iuliana, Badea Viorel Riceard, Bulacu Romulus, Cadariu Constantin – Daniel, Caracota Iancu, Cazan Mircea, Chirteș Ioan – Cristian, Cițu Florin – Vasile, Cristina Ioan, Dănăilă Leon, Fenechiu Cătălin – Daniel, Filipescu Răducu – George, Gorghiu Alina Ștefania, Hărău Eleonora Carmen, Mirea Siminica, Nicoară Marius – Petre, Oprea Mario Ovidiu, Pereș A. Alexandru, Pîrvulescu Eugen, Popa G. Cornel, Popa Ion, Stângă George Cătălin, Șoptică Costel, Toma Cătălin Dumitru, Țapu Nazare Eugen, Vela Ion – Marcel, toți **în calitate de Senatori ai Partidului Național Liberal**, semnatori ai prezentei sesizări conform tabelului de semnături anexat prezentei, în original, formulăm prezenta

SESIZARE DE NECONSTITUȚIONALITATE

cu privire la **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (PL-x nr. 240/2017)**, adoptată de către Camera Deputaților în ședința din data de 22 decembrie 2017, având în vedere următoarele **considerente**:

A. Situația de fapt sesizată

Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului a fost adoptată de către Senatul României, ca prima cameră sesizată, în ședința din data de 20 iunie 2017, potrivit art.76 alin.(1) din Constituția României, republicată și de către Camera Deputaților în ședința din data de 5 septembrie 2017, potrivit art.75 alin.(1) teza a II-a din Constituția României, republicată.

La sesizarea cu privire la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, obiecție formulată de un număr de 38 de senatori aparținând grupurilor parlamentare ale Partidului Național Liberal și ale Uniunii „Salvați România”, Curtea Constituțională a pronunțat **Decizia nr. 612 din data de 3 octombrie 2017**, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 922 din 23 noiembrie 2017 prin care a admis obiecția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile articolului unic pct. 2 [cu referire: la sintagma "în termen de două zile" cuprinsă în art. 6 alin. (3) din Legea nr. 3/2000, la art. 6 alin. (5) fraza a doua, precum și la art. 6 alin. (7) din Legea nr. 3/2000] și cele ale articolului unic pct. 3 din Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului sunt neconstituționale.

Senatul și Camera Deputaților au fost sesizate cu cererea de reexaminare a Legii **pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (PL-x nr. 240/2017)**, în vederea punerii legii în acord cu Decizia Curții Constituționale nr. 612 din data de 3 octombrie 2017.

Astfel, Senatul, în calitate de primă Cameră sesizată, a reexaminat legea și a reformulat textele declarate neconstituționale, adoptând, potrivit art.76 alin.(1) din Constituția României, republicată, în ședința din data de 11 decembrie 2017, Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului cu următorul conținut:

“Articol unic. - Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 84 din 24 februarie 2000, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. La articolul 6, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

«Art. 6. - (1) Inițiativa și procedura revizuirii Constituției sunt supuse dispozițiilor prevăzute la art. 150 și 151 din Constituția României, republicată, și prezentei legi.»

2. La articolul 6, după alineatul (2) se introduc trei noi alineate, alineatele (3) - (5), cu următorul cuprins:

*«(3) Proiectul legii constituționale, adoptat de către fiecare Cameră a Parlamentului sau de către Camerele reunite în caz de divergență conform art. 151 alin. (2) din Constituția României, republicată, se trimite **de îndată** Curții Constituționale, care procedează potrivit legii. Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată.*

(4) Dacă Curtea Constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire nu depășește limitele revizuirii, proiectul legii constituționale se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, împreună cu decizia Curții Constituționale. Cetățenii României sunt chemați să își exprime voința prin vot în cadrul referendumului național cu privire la revizuirea Constituției, în ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituția României, republicată, calculată de la data adoptării de către Parlament a proiectului legii constituționale, Guvernul având obligația de a aduce la cunoștință publică, de îndată, prin mijloace de comunicare în masă, textul acestuia și data referendumului național.

(5) Persoanele care au dreptul să participe la referendumul național privind revizuirea Constituției, modul de desfășurare a campaniei pentru referendum, organizarea și desfășurarea acestuia, organizarea și atribuțiile birourilor electorale, faptele care constituie contravenții, precum și modul de constatare și sancționare a acestora sunt cele stabilite la art. 4, art. 7 alin. (1), precum și în capitolele IV - VI. Rezultatul referendumului național se stabilește în conformitate cu prevederile art. 5 alin. (2) și (3) și ale art. 7 alin. (2).»

3. La articolul 15 alineatul (1), litera a) se modifică și va avea următorul cuprins :

"a) potrivit prezentei legi, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art. 151 alin. (3) din Constituție."

Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, a reexaminat legea și a adoptat **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (PL-x nr. 240/2017)**, în forma adoptată și de Senat, în ședința din data de 22 decembrie 2017, potrivit art.75 alin.(1) teza a II-a din Constituția României, republicată.

Analizând forma legii adoptată de către cele două camere ale Parlamentului în urma cererii de reexaminare, apreciem că forul legiuitor nu a pus conținutul Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, în deplin acord cu Decizia Curții Constituționale nr. 612 din data de 3 octombrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 922 din 23 noiembrie 2017, menținând în cuprinsul legii prevederi neconstituționale, încălcând astfel dispozițiile art. 147 alineatul (2) din Constituția României, republicată, pentru motivele detaliate mai jos.

B. Critici de neconstituționalitate:

În urma cererii de reexaminare, **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului a fost adoptată cu încălcarea dispozițiilor art. 147 alineatul (2) și alineatul (4) din Constituția României, republicată, care prevăd:**

Art. 147 alineatul (2): În cazurile de neconstituționalitate care privesc legile, înainte de promulgarea acestora, Parlamentul este obligat să reexamineze dispozițiile respective pentru punerea lor de acord cu decizia Curții Constituționale..

Art. 147 alineatul (4): *Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor.*

Legea criticată are ca domeniu de reglementare norme juridice privitoare la organizarea și desfășurarea referendumului. În urma cererii de reexaminare, textul legii criticate nu a fost pus în deplin acord cu Decizia Curții Constituționale nr. 612 din data de 3 octombrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 922 din 23 noiembrie 2017.

Astfel, art. 15 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 3/2000 **în vigoare** prevede faptul că *”Obiectul și data referendumului național se stabilesc după cum urmează: a) prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art. 147 alin. (3) din Constituție”*.

În forma inițială a legii supusă controlului de constituționalitate în urma căruia a fost adoptată Decizia nr. 612/2017, art. 15 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 3/2000 a fost abrogat.

Autorii sesizării cu privire la obiecția de neconstituționalitate a legii adoptate inițial, au invocat critici de neconstituționalitate asupra prevederilor *art. 6 alineatul (1) coroborat cu art. 6 alineatul (5) teza a-II-a și asupra normei de abrogare a dispoziției cuprinse în art. 15 alineatul (1) litera (a)*, critici rezumate astfel:

- *Prin art. 6 alineatul (1) coroborat cu art. 6 alineatul (5) teza a-II-a: se elimină obligativitatea reglementării prin lege (lege organică) a aspectelor care privesc organizarea și desfășurarea referendumului și se reglementează competența Guvernului de a stabili, prin hotărâre, data referendumului, încalcând astfel dispozițiile art. 73 alin. (3) lit. (d) din Constituție potrivit cărora organizarea și desfășurarea referendumului se stabilesc prin lege organică, prevederile Codului bunelor practici în materie de referendum, adoptat de către Consiliul pentru alegeri democratice la cea de-a 19-a reuniune (16 decembrie 2006) și de către Comisia de la Veneția în cadrul celei de-a 70-a sesiuni plenare (16-17 martie 2007) prin care se recomandă ca aspectele fundamentale în materie de referendum să nu fie modificate cu mai puțin de un an înaintea organizării referendumului și să fie reglementate de Constituție la un nivel superior legii ordinare, precum și jurisprudența Curții Constituționale (Decizia nr. 736/2012) prin care s-a statuat că, în afară de regulile privitoare la aspectele tehnice și de detaliu care pot fi reglementate prin acte ale executivului (respectiv programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor necesare desfășurării referendumului, bugetul alocat acestuia, modelul ștampilelor, buletinelor de vot, listelor electorale), toate celelalte reguli care privesc procedura de organizare și desfășurare a referendumului, inclusiv data referendumului și intervalul orar al referendumului (pentru motivele arătate la paragraful 3.5 al Deciziei nr. 736/2012), trebuie să fie supuse reglementării prin lege organică.*
- *Abrogarea dispoziției cuprinse în art. 15 alineatul (1) litera (a) conform căreia “Obiectul și data referendumului național se stabilesc după cum urmează: a) prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art. 147 alin. (3) din Constituție” afectează exercitarea unei atribuții constituționale de către Parlamentul României, organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării, prin eliminarea prerogativei Parlamentului de a stabili prin lege organică, obiectul și data referendumului național pentru revizuirea Constituției, acesta reprezentând una dintre formele de exprimare a voinței suverane a poporului român conform art. 2 din Constituția României.*

Analizând criticile de neconstituționalitate anterior formulate, cu privire la art. 6 alin. (5) și cu privire la abrogarea art. 15 alin. 1 lit a) din Legea nr. 3/2000, Curtea Constituțională a reținut prin Decizia nr. 612 din data de 3 octombrie 2017, următoarele:

*“potrivit art. 2 alin. (1) din Legea fundamentală, referendumul reprezintă modalitatea prin care poporul român exercită în mod direct suveranitatea națională, constituind un mecanism eficient de manifestare a democrației directe. Consultarea voinței populare prin referendum național, ca modalitate de exprimare a suveranității, se realizează prin trei tipuri de referendum național, și anume, cel inițiat de Președintele României asupra unor probleme de interes național, prevăzut de art. 90 din Constituție, cel organizat cu privire la demiterea Președintelui României în cadrul procedurii reglementate în art. 95 din Legea fundamentală și cel prin care se aprobă revizuirea Constituției, conform art. 151 alin. (3) din Legea fundamentală. În considerarea competențelor specifice atribuite la nivel constituțional în ce privește fiecare tipologie de referendum național, art. 15 alin. (1) din Legea nr. 3/2000, în forma în prezent în vigoare, precizează tipul de act normativ prin care se stabilește organizarea referendumului și data acestuia, precum și autoritatea care îl va emite, în funcție de legitimarea sa constituțională în ceea ce privește declanșarea referendumului. Astfel, obiectul și data referendumului național se stabilesc prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, prin hotărâre a Parlamentului, în cazul referendumului privind demiterea Președintelui României și prin decret al Președintelui României, în cazul referendumului cu privire la probleme de interes național. (...) Pentru coerența procedurii, este rațional ca aceeași autoritate care inițiază organizarea referendumului să fie și cea care stabilește data și obiectul referendumului. (...) De aceea, în vederea asigurării unui mecanism procedural complet, care să confere eficacitate demersului legislativ de adoptare a legii de revizuire, incluzând și reglementarea etapei finale a acestuia, **Parlamentul este îndreptățit să stabilească, printr-o lege distinctă, data referendumului** (s.n.), fixând astfel în timp momentul la care legea pe care a adoptat-o va fi supusă aprobării populare (...) Așadar, Curtea constată că prevederea cuprinsă în articolul unic pct. 2 din legea criticată, cu referire la art. 6 alin. (5) fraza a doua din Legea nr. 3/2000, potrivit căreia Guvernul stabilește prin hotărâre data referendumului și aduce la cunoștință publică, de îndată, prin mijloace de comunicare în masă, data acestuia, contravine dispozițiilor art. 151 alin. (3) din Constituție. Pentru aceleași rațiuni, Curtea constată că este neconstituțională și abrogarea, făcută în scop corelativ, a art.15 alin.(1) din Legea nr.3/2000 care stipulează expres că obiectul și data referendumului se stabilesc prin lege.”*

După reexaminarea legii pentru punerea ei de acord cu Decizia Curții Constituționale nr. 612/2017, noua formă adoptată de Parlament modifică art. 15 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 3/2000 și prevede faptul că obiectul și data referendumului național se stabilesc *“potrivit prezentei legi, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art. 151 alin. (3) din Constituție”*.

Conform jurisprudenței Curții Constituționale, *“în cazul constatării neconstituționalității unor dispoziții de abrogare, acestea își încetează efectele juridice în condițiile prevăzute de art. 147 alin. 1 din Constituție, iar prevederile legale care au format obiectul abrogării*

continuă să producă efecte deoarece acesta este un efect specific al pierderii legitimității constituționale sancțiune diferită și mult mai gravă decât o simplă abrogare a unui text normativ” (Decizia nr. 1039/2012). Prin Deciziile nr. 778/2009, 414/2010, 206/2013, 447/2013, Curtea a statuat că declararea ca neconstituțională a unei norme de abrogare conduce la repunerea în vigoare a normei inițial abrogate. De asemenea, Curtea a precizat că, în astfel de cazuri, ”nu intervine o „abrogare a abrogării“, pentru a se putea reține incidența dispozițiilor art. 64 alin. 3 teza a doua din Legea nr. 24/2000 potrivit căroră „Nu este admis ca prin abrogarea unui act de abrogare anterior să se repună în vigoare actul normativ inițial“ - dispoziții opozabile legiuitorului în activitatea de legiferare -, ci este vorba de un efect specific al deciziilor de constatare a neconstituționalității unei norme abrogatoare, efect întemeiat pe prevederile constituționale ale art. 142 alin. (1) care consacră rolul Curții Constituționale de garant al supremației Constituției și ale art. 147 alin. (4), potrivit căroră deciziile Curții sunt general obligatorii.”

În același timp, conform art. 147 alin. 4 din legea fundamentală, deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor, de la data publicării lor în Monitorul Oficial al României. Curtea a arătat în jurisprudența sa că puterea de lucru judecat ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta. Soluția este aceeași și pentru efectul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale. (Decizia nr. 414 /2010). Mai mult, nerespectarea caracterului obligatoriu al deciziilor sale, chiar și în cadrul procedurii de reexaminare, încalcă exigențele stabilite de art. 147 alin. (4) din Constituția României (Decizia nr. 581/2016, paragrafele 71 – 72).

Întrucât Curtea a stabilit *expressis verbis* prin Decizia nr. 612/2017 că **Parlamentul este îndreptățit să stabilească printr-o lege distinctă data referendumului**, legiuitorul nu putea interveni asupra textului în modul în care a făcut-o fără a nesocoti puterea de lucru judecat a deciziilor Curții Constituționale.

De asemenea, o jurisprudență constantă a Curții Constituționale (a se vedea mai ales Decizia nr.308/2012) a stabilit că reexaminarea, mai exact punerea de acord a legii cu decizia Curții Constituționale, este necesară numai atunci când Curtea a constatat neconstituționalitatea unor dispoziții ale unei legi și nu neconstituționalitatea legii în ansamblu. Însă adoptarea de către legiuitor a unor norme contrare celor hotărâte printr-o decizie a Curții Constituționale, prin care se tinde la păstrarea soluțiilor legislative constatate a fi afectate de vicii de neconstituționalitate, încalcă Legea fundamentală așa cum a stabilit și Curtea Constituțională. (a se vedea Decizia nr.581/2016, paragraful 49). Iar într-un stat de drept, astfel cum este proclamată România în art. 1 alin. (3) din Constituție, autoritățile publice nu se bucură de nicio autonomie în raport cu dreptul, Constituția stabilind în art. 16 alin. (2) că nimeni nu este mai presus de lege, iar în art. 1 alin. (5) că respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.

De asemenea, în jurisprudența sa, Curtea a subliniat importanța principiului constituțional general al comportamentului loial și a stabilit că revine, în principal, autorităților publice sarcina de a-l aplica și respecta în raport cu valorile și principiile Constituției, inclusiv față de principiul consacrat de art. 147 alin. (4) din Constituție referitor la caracterul general

obligatoriu al deciziilor instanței constituționale (a se vedea, cu privire la înțelesul principiului comportamentului loial al autorităților publice, Decizia nr. 1.257 din 7 octombrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 6 noiembrie 2009 sau Decizia nr. 260 din 8 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 318 din 11 mai 2015, paragraful 30). Prin încălcarea efectelor erga omnes ale deciziei de constatare a neconstituționalității, legiuitorul procedează într-un mod contrar comportamentului constituțional loial de care acesta trebuie să dea dovadă față de instanța constituțională și față de jurisprudența acesteia. Întrucât respectarea jurisprudenței Curții Constituționale constituie una dintre valorile care caracterizează statul de drept, obligațiile constituționale care rezultă din jurisprudența instanței constituționale circumscriu cadrul activității legislative viitoare; or, prin adoptarea unei soluții legislative similare cu cea constatată, în precedent, ca fiind contrară dispozițiilor Constituției, **legiuitorul acționează ultra vires, încălcându-și obligația constituțională rezultată din art. 147 alin. (4)** (a se vedea Decizia nr. 895 din 17 decembrie 2015, paragraful 26).

Mai mult, conținutul alineatului (4) al articolului 6 adoptat în urma reexaminării cuprinde norme contrare celor hotărâte prin Decizia nr. 612/2017 evidențind intenția clară a Parlamentului de-a păstra soluția legislativă constatată a fi afectată de vicii de neconstituționalitate

Art. 6 alineatul (4) : « Dacă Curtea Constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire nu depășește limitele revizuirii, proiectul legii constituționale se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, împreună cu decizia Curții Constituționale. Cetățenii României sunt chemați să își exprime voința prin vot în cadrul referendumului național cu privire la revizuirea Constituției, în ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituția României, republicată, calculată de la data adoptării de către Parlament a proiectului legii constituționale, Guvernul având obligația de a aduce la cunoștință publică, de îndată, prin mijloace de comunicare în masă, textul acestuia și data referendumului național. »

Reglementarea actuală a alineatului (4) al articolului 6, coroborată și cu art. 15 alin. 1 lit. a) păstrează ca soluție legislativă obligația Guvernului de a aduce la cunoștință publică data referendumului național, printr-un act normativ propriu (hotărâre de Guvern) și introduce o determinare în timp a datei referendumului (“în ultima duminică a perioadei de 30 de zile prevăzută la art. 151 alin. (3) din Constituția României, republicată, calculată de la data adoptării de către Parlament a proiectului legii constituționale”) în condițiile în care Decizia nr. 612/2017 a statuat două imperative clare în materia organizării referendumului:

- (1) prin prisma prevederilor constituționale care îi conferă competența de a declanșa un referendum, **Parlamentul este îndreptățit să stabilească printr-o lege data referendumului în cazul revizuirii Legii fundamentale.** Revizuirea Constituției, ca lege fundamentală a statului, realizându-se printr-o lege de modificare și/sau completare a acesteia, este firesc ca actul normativ referitor la organizarea referendumului să fie tot o lege.
- (2) Pentru a conferi eficacitate demersului legislativ de adoptare a legii de revizuire, incluzând și reglementarea etapei finale a acestuia, **Parlamentul este îndreptățit să**

stabilească, **printr-o lege distinctă**, data referendumului, fixând astfel în timp momentul la care legea pe care a adoptat-o va fi supusă aprobării populare. Prin urmare, data referendumului trebuie stabilită printr-o lege distinctă și ulterior adoptată celei care reglementează chiar materia referendumului (Legea nr. 3/2000).

Prin urmare, în urma Deciziei nr. 612/2017 care a declarat neconstituțională abrogarea art. 15 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 3/2000 pentru faptul că această abrogare împiedică Parlamentul să stabilească **printr-o lege distinctă** data referendumului, Parlamentul nu avea competența să reglementeze într-o formă și cu un nou conținut diferite art. 15 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 3/2000, întrucât acesta a rămas în vigoare ca urmare a declarării neconstituționalității abrogării.

Pentru aceste considerente apreciem ca legea adoptată în urma reexaminării încalcă art. 147 alineatele (2) și (4) din Constituția României, republicată.

Semnatarii prezentei sesizări apreciem că textul reformulat și adoptat în urma reexaminării, al **articolului 6, alineatul (4), teza a doua din** Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului **încalcă și dispozițiile art. 151 alin. (3) din Constituția României, republicată** care prevăd că: *“Revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire.”*

Dacă legiuitorul constituant ar fi dorit să stabilească o dată fixă pentru organizarea referendumului în raport de data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire, nu ar fi stabilit un termen maximal de cel mult 30 de zile, având opțiunea unei determinări calendaristice ca *“referendumul să fie organizat în ultima duminică a perioadei de 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire”*. Termenul maximal de *cel mult 30 de zile* permite asigurarea unui mecanism procedural complet, care să confere eficacitate demersului legislativ de adoptare a legii de revizuire, incluzând și reglementarea etapei finale a acestuia a referendumului. A stabili chiar prin legea care reglementează materia referendumului (valabilă pentru toate formele de referendum) că data organizării referendumului național pentru revizuirea Constituției nu poate fi alta decât *ultima duminică a perioadei de 30 de zile*, lipsește de eficiență norma constituțională prevăzută de art. 151 alin. (3) și limitează nejustificat dreptul Parlamentului de a stabili printr-o lege distinctă și ulterioară o dată a referendumului care să fie cuprinsă în interiorul termenului constituțional de 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire.

Semnatarii prezentei obiecții de neconstituționalitate apreciem că Parlamentul, parcurgând procedura de reexaminare și adoptând Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, în forma care face obiectul controlului de constituționalitate, nu a respectat prevederile constituționale cuprinse în art. 147 alin. (2) și alin. (4) referitoare la efectele deciziilor pronunțate de Curtea Constituțională în cadrul controlului de constituționalitate a priori, care prevăd obligația sa de a reexamina dispozițiile din lege constatate ca fiind neconstituționale.

În considerarea celor mai sus expuse, **solicităm Onoratei Curți să constate că, în raport cu criticile precizate mai sus, să constate că Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, adoptată în procedura reexaminării, este neconstituțională ca urmare a nerespectării de către Parlamentul României a obligației constituționale prevăzute de art. 147 alin. (2) din Constituția României, republicată.**

În drept, ne motivăm sesizarea pe dispozițiile art. 146 lit. a) din Constituția României, al art. 11 alin. (1) lit. a) raportat la art. 15, alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată.

Cu deosebită considerație,

În numele senatorilor inițiatori,

Senator

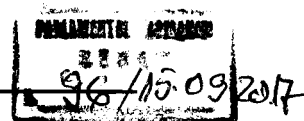
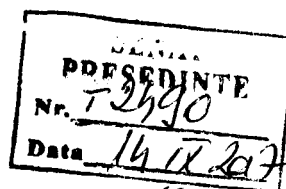
Iulian DUMITRESCU

Liderul Grupului parlamentar al PNL din Senatul României

Nr. Crt.	Nume prenume	Grup Parlamentar	Semnătură
1.	ȘCANTEI LAURA IULIANA	PNL	
2.	ION POPA	PNL	
3.	Toma Catalin	PNL	
4.	OPREA MARIO	PNL	
5.	FLORIN CITU	PNL	
6.	CADARIU DANIEL	PNL	
7.	Stănga George Catalin	PNL	
8.	Crîșma Iram	PNL	
9.	CARACOTA IANCU	PNL	
10.	VIOREL BABEA	PNL	
11.	IANCU DANIEL	PNL	
12.	Pauline Nicoleta	PNL	
13.	PĂRES ALEXANDRU	PNL	
14.	PÎRVULESCU EUGEN	PNL	
15.	POPA CORNEL	PNL	
16.	Hărău Eleonora-Carmen	PNL	
17.	NICOARĂ MARIUS	PNL	

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

Palatul Parlamentului
Calea 13 Septembrie nr.2, Intrarea B1, Sectorul 5, 050725, București, România
Telefon: (+40-21) 313.25.31; Fax: (+40-21) 312.54.80
Internet: <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr.2430A/2017

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDIȚIONALĂ
9724 / 14 SEP 2017
NR. /

Domnului
Călin Constantin Anton POPESCU-TĂRICEANU
Președintele Senatului

În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(2) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, vă trimitem, alăturat, în copie, sesizarea formulată de un număr de 38 de senatori aparținând grupurilor parlamentare Partidul Național Liberal și Uniunea Salvați România, sesizare referitoare la neconstituționalitatea Legii pentru modificarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului.

Vă adresăm rugămintea de a ne comunica punctul dumneavoastră de vedere până la data de 21 septembrie 2017, ținând seama de faptul că dezbaterile Curții Constituționale vor avea loc la data de 26 septembrie 2017.

Vă asigurăm de deplina noastră considerație.

Președinte,

Prof.univ.dr. Valer DORNEANU

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
Dosar nr. 2430A / 2017

OR 16-56

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ JURISDICȚIONALĂ
NR. 9689 / 13 SEP 2017

Parlamentul României
Senat

Secretar General

SENATUL ROMÂNIEI
SECRETAR GENERAL
NR. XXXV 4329
DATA 13.09.2017

Domnului

VALER DORNEANU

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

În temeiul dispozițiilor art.15 alin.(4) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, vă transmitem, alăturat, sesizarea cu privire la neconstituționalitatea *Legii pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (Senat L.96/2017)*.

Precizăm că sesizarea de neconstituționalitate menționată, formulată în condițiile art.146 lit.a) din Constituția României, republicată, a fost depusă la Senat în ziua de miercuri, 13 septembrie 2017.

SECRETAR GENERAL

Ion Vărgău

SENATUL ROMÂNIEI
SECRETAR GENERAL
NR. XXXV 4324
DATA 13.09.2017

ORA 15:43

Parlamentul României
Senat

SENATUL ROMÂNIE
GRUPUL P.N.L.
Nr. înreg. XIV 114/13.09/17

Către Secretarul General al Senatului,

Domnul Ion Vărgău

În conformitate cu dispozițiile art. 146 lit. c) din Constituția României, republicată, și ale art. 27 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, formulăm prezenta sesizare cu privire la **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (PL-x nr. 240/2017)**, adoptată de către Camera Deputaților în ședința din data de 5 septembrie 2017.

În acest sens, vă adresăm rugămintea să o trimitеți Curții Constituționale, spre a se putea pronunța, prin decizie, asupra acesteia.

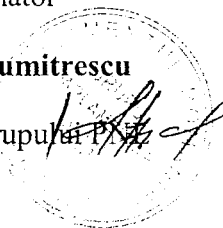
Cu deosebită considerație,

În numele senatorilor inițiatori,

Senator

Iulian Dumitrescu

Liderul Grupului P.N.L.

Parlamentul României

Senat

Domnului Valer DORNEANU,

Președintele Curții Constituționale

Stimate Domnule Președinte,

În temeiul art. 146 lit. a) din Constituția României, republicată, al art. 11 alin. (1) lit. a) raportat la art. 15 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, care prevede: „*Curtea Constituțională se pronunță asupra constituționalității legilor înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a Guvernului, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori*”,

Subsemnații, Dumitrescu Iulian, Gorghiu Alina Ștefania, Fenechiu Cătălin – Daniel, Caracotă Iancu, Pereș A. Alexandru, Bulacu Romulus, Dănăilă Leon. Hărău Eleonora – Carmen, Mirea Siminica, Cițu Florin – Vasile, Șoptică Costel, Cadariu Constantin – Daniel, Toma Cătălin Dumitru, Stângă George – Cătălin, Popa Ion, Cristina Ioan, Chițac Vergil, Nicoară Marius – Petre, Vela Ion – Marcel, Scântei Laura – Iuliana, Popa G. Cornel, Badea Viorel – Riceard, Chirteș Ioan – Cristian, Filipescu Răducu – George, Oprea Mario Ovidiu, toți **în calitate de Senatori ai Partidului Național Liberal, precum și** Alexandrescu Vlad-Tudor, Coliban Allen, Dinica Silvia-Monica, Dinu Nicoleta-Ramona, Dirca George-Edward, Falcoi Nicu, Ghica Cristian, Gotiu Remus-Mihai, Lungu Dan, Marussi George-Nicolae, Mihail Radu-Mihai, Presada Florina-Raluca și Wiener Adrian, toți **în calitate de Senatori Uniunii Salvați România**, semnatar ai prezentei sesizări conform tabelului de semnături anexat prezentei, în original, formulăm prezenta

SESIZARE DE NECONSTITUȚIONALITATE

cu privire la **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (PL-x nr. 240/2017)**, adoptată de către Camera Deputaților în ședința din data de 5 septembrie 2017, având în vedere următoarele **considerente**:

A. Situația de fapt sesizată

Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului a fost adoptată de către Senatul României, ca prima cameră sesizată, în ședința din data de 20 iunie 2017, potrivit art.76 alin.(1) din Constituția României, republicată și de către Camera Deputaților în ședința din data de 5 septembrie 2017, potrivit art.75 alin.(1) teza a II-a din Constituția României, republicată.

Potrivit Expunerii de motive a inițiatorilor, **scopul inițial al legii** a fost acela de a modifica **exclusiv** prevederile cuprinse în **articolul 6 din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului** în sensul stabilirii unei proceduri unitare aplicabile tuturor inițiativelor de revizuire a Constituției, inclusiv inițiativelor de revizuire inițiate de cetățenii cu drept de vot conform art. 150 alin. (1) din Constituția României, republicată. Proiectul de lege în forma inițială a fost denumit de inițiatori potrivit scopului reglementării avut în vedere, respectiv *„Propunere legislativă pentru modificarea și completarea art. 6 din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului”* și stabilea în mod generic ziua în care referendumul pentru revizuirea Constituției poate fi organizat (*în ultima duminică din interiorul termenului de 30 de zile de la data publicării în Monitorul Oficial al României, a proiectului sau a propunerii de revizuire*) și supunea incidenței prevederilor art. 4, art. 7 alin. (1) și capitolelor IV, V și VI din Legea nr. 3/2000, toate normele juridice privind participarea la referendum, desfășurarea campaniei pentru referendum, organizarea și desfășurarea referendumului, atribuțiile birourilor electorale, faptele ce constituie infracțiuni și contravenții. Inițiatorii au avut în vedere în forma proiectului de lege deus la prima Cameră sesizată, reglementarea și a obligației Guvernului de a aduce la cunoștința publicului, data referendumului, de îndată, prin mijloace de comunicare în masă, stabilind în sarcina bugetului de stat cheltuielile pentru organizarea și desfășurarea referendumului național privind revizuirea Constituției.

Senatul, în calitate de primă Cameră sesizată, a adoptat propunerea legislativă în ședința din 20 iunie 2017 potrivit art. 76 alin.(1) din Constituția României, republicată (**L96-2017**), în procedură de urgență. În urma dezbaterilor asupra propunerii legislative, la nivelul Camerei de reflecție, a fost adoptată *„Legea pentru modificarea și completarea art. 6 din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului”* cu următoarele modificări legislative referitoare exclusiv la conținutul articolului 6 din Legea nr. 3/2000:

-supunerea inițiativei și procedurii de revizuire a Constituției dispozițiilor prevăzute de art. 73 alin. (1) și (2), art. 150 și art. 151 din Constituția României, republicată, precum și Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului și eliminarea din cadrul legal constituțional de referință în materia inițiativei și a procedurii de revizuire a Constituției, a prevederilor art. 146 și art. 147 din Constituție;

-eliminarea cerinței constituționale prevăzute de art. 73 alin. (3) litera (d) din Constituție care impune ca organizarea și desfășurarea referendumului să fie reglementată prin lege organică.

-introducerea după alineatul (2) a patru noi alineate, alin. (3) – (6) prin care se reglementa: publicarea proiectului legii constituționale în Monitorul Oficial al României,

Partea I și transmiterea lui către Curtea Constituțională în aceeași zi cu adoptarea lui de către Camera Deputaților și de Senat, procedura legislativă în cazul în care Curtea Constituțională va considera că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, organizarea referendumului pentru aprobarea revizuirii Constituției în temeiul art. 151 alin. (3) din Constituție, competența Guvernului de a stabili prin hotărâre data referendumului și de a aduce la cunoștință publică, data referendumului prin mijloace de comunicare în masă, stabilirea incidenței prevederilor art. 4, art. 7 alin. (1) și capitolelor IV, V și VI din Legea nr. 3/2000, pentru toate normele juridice care reglementează participarea la referendum, desfășurarea campaniei pentru referendum, organizarea și desfășurarea referendumului, atribuțiile birourilor electorale, faptele ce constituie infracțiuni și contravenții, stabilirea rezultatului referendumului în conformitate cu prevederile art. 5 alin. (2) și (3) și ale art. 7 alin. (2) din Legea nr. 3/2000, cu modificările ulterioare, identificarea bugetului de stat ca sursă de finanțare pentru cheltuielile privind organizarea și desfășurarea referendumului național privind revizuirea Constituției.

Pe durata procedurii parlamentare de adoptare a propunerii legislative criticate, Curtea Constituțională a pronunțat Decizia nr. 431 din data de 21 iunie 2017 prin care a admis sesizarea de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 149¹, art. 149² alin. (6), art. 149³ și art. 149⁴ din Regulamentul Senatului aprobat inițial prin Hotărârea Senatului nr. 28/2005 astfel cum a fost modificat și completat prin Hotărârea Senatului nr. 37/2017 cu dispozițiile referitoare la inițiativa și procedura de revizuire a Constituției.

Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, a adoptat propunerea legislativă (PL-x nr. 240/2017) în ședința din data de 5 septembrie 2017, potrivit art. 75 alin. (1) teza a II-a și alin. (3) din Constituția României, republicată, dar cu un conținut substanțial modificat față de forma dezbătută și adoptată de prima cameră sesizată (Senatul) **încalcând astfel principiul bicameralismului** consacrat de art. 61 alin. (2) din Constituție; diferențele de conținut juridic dintre forma proiectului de lege adoptată de Senat, ca primă Cameră sesizată, și forma legii adoptate de Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, astfel cum sunt exemplificate subsecvent în cuprinsul prezentei sesizări, sunt de natură să încalce grav principiul bicameralismului întrucât forma finală a legii se îndepărtează în mod substanțial de forma adoptată de Camera de reflecție (Senatul), ceea ce echivalează cu excluderea primei Camere sesizate de la procesul de legiferare, iar legea astfel adoptată nu mai este rezultatul manifestării de voință concordante a celor două Camere ale Parlamentului. **Pe fond**, propunerea legislativă astfel cum a fost adoptată, încalcă principii, drepturi și atribuții constituționale în materia organizării și desfășurării referendumului, nu întrunește condițiile privind claritatea și previzibilitatea normei juridice, consacrate ca principiu constituțional prin art. 1 alin. (5) din Constituție, conține norme juridice neclare și paralelisme legislative care generează impredictibilitate în aplicare, inclusiv cu privire la atribuțiile ce revin Curții Constituționale conform art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, încalcă jurisprudența Curții Constituționale cu privire la stabilitatea legilor în materie de legislație electorală, dar și în materie referendară.

Principalele modificări legislative preconizate prin legea ce face obiectul prezentei critici au în vedere următoarele:

- art. 6 alineatul (1): inițiativa și procedura revizuirii Constituției sunt supuse dispozițiilor prevăzute de art. 150 și art. 151 din Constituția României, republicată, precum și Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului; s-au eliminat astfel din cadrul legal constituțional de referință în materia inițiativei și a procedurii de revizuire a Constituției, prevederile art. 146 și art. 147 din Constituție, inducându-se ideea că exercitarea de către Curtea Constituțională a atribuției de a "veghea la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și de a confirma rezultatele acestuia"(reglementată prin art. 146 alin. (1) litera (i) din Constituție, republicată), excede conținutului unei proceduri de revizuire a Constituției;
- art. 6 alineatul (1) coroborat cu art. 6 alineatul (5) teza a-II-a: se elimină obligativitatea reglementării prin lege (lege organică) a aspectelor care privesc organizarea și desfășurarea referendumului și se reglementează competența Guvernului de a stabili, prin hotărâre, data referendumului, încălcând astfel dispozițiile art. 73 alin. (3) lit. (d) din Constituție potrivit cărora organizarea și desfășurarea referendumului se stabilesc prin lege organică, prevederile Codului bunelor practici în materie de referendum, adoptat de către Consiliul pentru alegeri democratice la cea de-a 19-a reuniune (16 decembrie 2006) și de către Comisia de la Veneția în cadrul celei de-a 70-a sesiuni plenare (16-17 martie 2007) prin care se recomandă ca aspectele fundamentale în materie de referendum să nu fie modificate cu mai puțin de un an înaintea organizării referendumului și să fie reglementate de Constituție la un nivel superior legii ordinare, precum și jurisprudența Curții Constituționale (Decizia nr. 736/2012) prin care s-a statuat că, în afară de regulile privitoare la aspectele tehnice și de detaliu care pot fi reglementate prin acte ale executivului (respectiv programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor necesare desfășurării referendumului, bugetul alocat acestuia, modelul ștampilelor, buletinelor de vot, listelor electorale), toate celelalte reguli care privesc procedura de organizare și desfășurare a referendumului, inclusiv data referendumului și intervalul orar al referendumului (pentru motivele arătate la paragraful 3.5 al Deciziei nr. 736/2012), trebuie să fie supuse reglementării prin lege organică.
- Art. 6 alineatul (3) teza I: se stabilește în sarcina Parlamentului obligația de a transmite Curții Constituționale, proiectul legii de revizuire a Constituției, astfel cum a fost adoptat, într-un termen de 2 (două) zile, pentru exercitarea atribuțiilor constituționale, generând neclaritate cu privire la termenul în care Curtea Constituțională este chemată să se pronunțe asupra legii de revizuire a Constituției, ținând seama că art. 23 alineatul (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale stabilește expres că "În termen de 5 zile de la adoptarea legii de revizuire a Constituției, Curtea Constituțională se pronunță, din oficiu, asupra acesteia, prevederile art. 20 și 21 aplicându-se în mod corespunzător".
- Art. 6 alineatul (3) teza a II-a și art. 6 alineatul (4): reglementează o procedură legislativă confuză, neclară și nepredictibilă în situația în care Curtea constituțională ar constata că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, stabilindu-se că o astfel de inițiativă „se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată”. Potrivit dispozițiilor alineatului (4), „Dacă Curtea Constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire nu depășește limitele revizuirii, proiectul de lege se publică în aceeași zi cu apariția deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I”. Confuzia între conținutul atribuțiilor de verificare pe care le exercită Curtea Constituțională rezultă din reglementarea diferențiată a atribuțiilor constituționale ale acesteia, pe de o parte, cu privire la verificarea proiectului de lege sau a propunerii legislative de revizuire, anterior sesizării Parlamentului, conform art. 19 din Legea nr.

47/1992 pentru a se pronunța asupra respectării dispozițiilor constituționale privind revizuirea, iar pe de altă parte, cu privire la controlul constituționalității pe care îl exercită conform art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, asupra legii de revizuire a Constituției adoptate de către Parlament. Legea nr. 47/1992 stabilește prin art. 23 alin. (2) procedura de urmat atunci când Curtea Constituțională pronunță o "decizie prin care se constată că nu au fost respectate dispozițiile constituționale referitoare la revizuire", respectiv proiectul legii de revizuire „se trimite Camerei Deputaților și Senatului, în vederea reexaminării legii de revizuire a Constituției, pentru punerea ei de acord cu decizia Curții Constituționale”.

- abrogarea dispoziției cuprinse în art. 15 alineatul (1) litera (a) conform căreia "Obiectul și data referendumului național se stabilesc după cum urmează: a) prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art. 147 alin. (3) din Constituție" afectează exercitarea unei atribuții constituționale de către Parlamentul României, organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării, prin eliminarea prerogativei Parlamentului de a stabili prin lege organică, obiectul și data referendumului național pentru revizuirea Constituției, acesta reprezentând una dintre formele de exprimare a voinței suverane a poporului român conform art. 2 din Constituția României.

B. Critici de neconstituționalitate:

B1. Motive extrinseci

Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului încalcă principiul bicameralismului consacrat de art. 61 alineatul (2) din Constituția României, republicată, întrucât în cadrul dezbaterii din Camera decizională (Camera Deputaților), au fost introduse în corpul legii mai multe amendamente care modifică, în mod esențial, forma avută în vedere, pentru dezbateri și adoptare, în prima Cameră sesizată (Senatul).

Ne referim la dispozițiile cuprinse în **Art.6 alineatul (1)** introdus prin punctul 1, **Art.6 alineatele (3) și (4)**, introduse prin punctul 2, **precum și punctul 3**, prin care s-a abrogat Articolul 15 alineatul (1) litera (a) din **Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului**, supusă controlului de constituționalitate:

- (a) Astfel, **Art.6 alineatul (1)** are următorul conținut juridic, modificat în mod substanțial față de forma dezbătută și supusă votului din Senat: „(1) *Inițiativa și procedura revizuirii Constituției sunt supuse dispozițiilor prevăzute la art. 150 și 151 din Constituția României, republicată, și prezentei legi.*”

Prin noul conținut juridic al alineatului (1) al articolului 6 a fost eliminată, fără justificare, trimiterea la temeiul constituțional care stă la baza inițiativei și procedurii revizuirii Constituției, respectiv trimiterea la art. 73 alineatele (1) și (2) din Constituție, menținându-se exclusiv referința la art. 150 și art. 151 din Constituție.

În forma inițială adoptată de către Senat, Camera de reflecție eliminase, tot fără justificare, din conținutul juridic al alineatului (1) al articolului 6 trimiterea la prevederile art. 146 și art. 147 din Constituție, inducându-se ideea că exercitarea de către Curtea Constituțională a atribuției de a “veghea la respectarea procedurii pentru

organizarea și desfășurarea referendumului și de a confirma rezultatele acestuia”(reglementată prin art. 146 alin. (1) litera (i) din Constituție, republicată), excede conținutului unei proceduri de revizuire a Constituției. Senatul a susținut în dezbaterile parlamentare și a adoptat ca temei constituțional al inițiativei și procedurii revizuirii Constituției, inclusiv prevederile art. 73 alineatele (1) și (2) din Constituție, alături de cele cuprinse în art. 150 și art. 151 din Constituție.

Prin forma adoptată de către Camera Deputaților a Articolului 6 alineatul (1), Camera decizională a restrâns în mod nejustificat sfera și temeiurile de drept constituțional care stau la baza inițiativei și procedurii revizuirii Constituției.

- (b) Similar, **alineatul (3) al articolului 6 a fost modificat substanțial prin introducerea unei obligații în sarcina Parlamentului de a trimite proiectul de revizuire a Constituției adoptat de Parlament, în termen de două zile de la adoptare, Curții Constituționale, obligație și termen care nu se regăsesc în forma dezbătută și supusă votului în Senat:**

„Art. 6 alineatul (3): Proiectul legii constituționale, adoptat de către fiecare Cameră a Parlamentului sau de către Camerele reunite în caz de divergență conform art. 151 alin. (2) din Constituția României, republicată, se trimite în termen de două zile Curții Constituționale, care procedează potrivit legii. Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată.”

Modificarea adoptată de către Camera Deputaților prin art. 6 alineatul (3) este substanțială întrucât introduce o obligație și un termen legal de îndeplinire a acestei obligații, în sarcina Parlamentului, cu privire la care Senatul, prima Cameră sesizată, nu și-a exprimat punctul de vedere în cadrul dezbaterilor.

- (c) **Art.6 alineatul (4) are următorul cuprins, inexistent în forma dezbătută și supusă votului în Senat:**

„Art. 6. – (4) Dacă Curtea Constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire nu depășește limitele revizuirii, proiectul de lege se publică în aceeași zi cu apariția deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I. ”

Publicarea proiectului de lege în Monitorul Oficial în aceeași zi cu “apariția” deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, sub condiția ca decizia Curții să nu constate depășirea limitelor revizuirii, reprezintă aspecte de procedură legislativă cu privire la care Senatul, în calitate de prima Cameră sesizată, nu și-a exprimat voința în cadrul dezbaterilor, deși era chemat să o facă întrucât *„Proiectul legii constituționale este adoptat de către fiecare Cameră a Parlamentului sau de către Camerele reunite în caz de divergență conform art. 151 alin. (2) din Constituția României, republicată.”*

Modificările aduse de Camera Deputaților conținutului juridic al celor două alineate (3) și (4) ale articolului 6, enunțate mai sus, stabilesc totodată, o serie de reguli care sunt de natură să afecteze exercitarea competenței în materia referendumului, de către

Curtea Constituțională, aspecte care nu au fost avute în vedere de prima Cameră sesizată (Senat) și nici de inițiatori.

- (d) De asemenea, în forma legii adoptată de către Camera Deputaților, prin **punctul 3, s-a abrogat Articolul 15 alineatul (1), litera (a) din Legea nr. 3/2000, care prevedea:** „*Obiectul și data referendumului național se stabilesc după cum urmează: a) prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art. 147 alin. 3 din Constituție*”.

Abrogarea articolului 15 alineatul (1) litera (a) nu a fost dezbătută și nu a fost votată de Senat, acest text rămânând în vigoare și nefiind modificat prin forma adoptată de prima cameră sesizată.

În forma legii adoptate de către Camera Deputaților, existența normei de abrogare generează o modificare esențială în procesul de organizare și desfășurare a referendumului pentru revizuirea Constituției prin eliminarea regulii conform căreia Parlamentul este cel care stabilește obiectul și data referendumului național prin lege, aceasta reprezentând o condiție care justifică importanța procedurii de revizuire prin raportare la alte proceduri referendare. Competența Parlamentului de a stabili prin lege data referendumului privind revizuirea Constituției este un drept exclusiv al Parlamentului care și are suportul în dispozițiile constituționale ale art. 2 alin. (1) din Constituție potrivit căroră „*Suveranitatea națională aparține poporului roman, care o exercită prin organele sale reprezentative, (...), precum și prin referendum*”, în cele ale art. 61 și art. 62 alin. (1) din Constituție conform căroră „*Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării*”, fiind ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Abrogarea unei astfel de competențe a Parlamentului României nu poate fi apanajul deciziei unei singure Camere a Parlamentului, fie ea chiar Camera decizională. Abrogarea articolului 15 alineatul (1) litera (a) nu a fost dezbătută și nu a fost votată de Senat, singura Cameră care s-a pronunțat fiind Camera Deputaților.

- (e) În susținerea criticii că în Camera decizională a fost modificată semnificativ configurația propunerii legislative adoptate de Senat, invocăm și modificarea de către Camera Deputaților inclusiv a titlului propunerii legislative care a fost modificat astfel încât să nu se mai refere doar la modificarea articolului 6 al Legii nr. 3/2000, ci la ansamblul legii privind organizarea și desfășurarea referendumului.

Semnatarii prezentei sesizări apreciem că prin adoptarea dispozițiilor cuprinse în **Art.6 alineatul (1) introdus prin punctul 1, în Art.6 alineatele (3) și (4), introduse prin punctul 2, precum și punctul 3, prin care s-a abrogat Articolul 15 alineatul (1) litera (a) din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului**, a fost încălcat **principiul bicameralismului** întrucât:

(i) Aceste dispoziții, introduse în dezbateri în Senat, au un impact semnificativ asupra conținutului actului normativ deoarece modifică substanțial conținutul inițial al legii, elimină temeiuri constituționale care stau la baza inițiativei și procedurii revizuirii Constituției, stabilesc atribuții noi în sarcina Parlamentului și elimină competențe constituțional reglementate pentru forul legislativ, stabilesc termene și reguli care sunt de natură să afecteze exercitarea competenței în materia referendumului, de către Curtea Constituțională.

(ii) Anterior, Curtea a reținut că, potrivit art. 61 din Constituția României, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării, iar structura sa este bicamerală, fiind alcătuit din Camera Deputaților și Senat. Principiul bicameralismului, astfel consacrat, se reflectă în procedura legislativă prin diviziunea de competențe prevăzută de art. 75 din Legea fundamentală, în cadrul căreia fiecare dintre cele două Camere este, în cazurile expres definite, primă Cameră sesizată sau Cameră decizională (Decizia Curții Constituționale nr. 766/2016, Decizia nr. 1.029 din 8 octombrie 2008). Parlamentul este indivizibil ca organ reprezentativ suprem al poporului român, iar Constituția nu permite adoptarea unei legi de către o singură Cameră, fără ca proiectul de lege să fi fost dezbătut și de cealaltă Cameră (Decizia nr. 1.029 din 8 octombrie 2008).

(iii) În jurisprudența sa, prin Decizia nr.710 din 6 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 358 din 28 mai 2009, Decizia nr. 413 din 14 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 291 din data de 4 mai 2010, Decizia nr.1.533 din 28 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 905 din 20 decembrie 2011, Curtea Constituțională a stabilit că există **„două criterii fundamentale pentru a determina cazurile în care prin procedura legislativă se încalcă principiul bicameralismului: pe de o parte, existența unor deosebiri majore de conținut juridic între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului și, pe de altă parte, existența unei configurații semnificativ diferite între formele adoptate de cele două Camere ale Parlamentului. Întrunirea cumulativă a celor două criterii este de natură a afecta principiul constituțional care guvernează activitatea de legiferare a Parlamentului, plasând pe o poziție privilegiată Camera decizională, cu eliminarea, în fapt, a primei Camere sesizate din procesul legislativ.”**

Prin Decizia nr. 624 din 26 octombrie 2016, Curtea a circumstanțiat analiza celor două criterii prin raportare la un al treilea criteriu, anume intenția legiuitorului: **„În consecință, Curtea reține că art. 75 alin. (3) din Constituție, atunci când folosește sintagma „decide definitiv” cu privire la Camera decizională, nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune ca proiectul sau propunerea legislativă adoptată de prima Cameră sesizată să fie dezbătută în Camera decizională, unde i se pot aduce modificări și completări. Însă, în acest caz, Camera decizională nu poate modifica substanțial obiectul de reglementare și configurația inițiativei legislative, cu consecința deturnării de la finalitatea urmărită de inițiator.”**

(iv) Din analiza comparată a documentelor privind inițierea și desfășurarea procesului legislativ cu privire la adoptarea Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și funcționarea referendumului, respectiv a propunerii legislative a inițiatorului, a formei adoptate de Senat, ca primă Cameră sesizată și a celei adoptate de Camera Deputaților, în calitate de Cameră decizională, rezultă în mod evident că modificările aduse de către Camera Deputaților față de forma legii adoptate inițial de Senat, sunt de natură a implica deosebiri majore de conținut juridic, precum și o configurație deosebită, semnificativ diferită față de cea a proiectului de lege în forma adoptată de Senat. Finalitatea urmărită de inițiatori, așa cum a fost respectată de prima Cameră sesizată (Senatul), a fost să modifice exclusiv art. 6 din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, după cum prevede chiar titlul propunerii legislative: *Lege pentru modificarea și completarea art. 6 din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea*

referendumului. În Camera decizională, Camera Deputaților, propunerea legislativă a fost modificată substanțial, ceea ce a condus la o configurație diferită față de textul adoptat de Senat și de finalitatea urmărită de inițiatori.

Principiul bicameralismului presupune atât conlucrarea celor două Camere în procesul de elaborare a legilor, cât și obligația acestora de a-și exprima prin vot poziția cu privire la conținutul legilor supuse adoptării; prin urmare, lipsirea Camerei de reflecție (Senatul) de competența de a dezbate și vota, ca primă Cameră sesizată, norme juridice fundamentale în procedura revizuirii Constituției și organizării și desfășurării referendumului național, înlăturarea posibilității Senatului de a contribui la procesul de elaborare a legilor, echivalează cu o limitare a rolului constituțional al Senatului și cu acordarea unui rol preponderent Camerei decizionale la elaborarea și adoptarea legilor.

În raport cu cele precizate mai sus, vă solicităm să constatați că legea este neconstituțională întrucât încalcă principiul bicameralismului consacrat de art. 64 alin. (1) din Constituția României, republicată.

B2. Motive intrinseci

Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului a fost adoptată cu încălcarea mai multor dispoziții constituționale, respectiv:

1. Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului încalcă prevederile cuprinse în Art. 1 alineatul (5), art. 64 alineatul (1), articolul 146 literele (a) și (l) din Constituția României, republicată, care prevăd:

Art. 1 alineatul (5): *În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.*

Art. 64 alineatul (1): *Organizarea și funcționarea fiecărei Camere se stabilesc prin regulament propriu. Resursele financiare ale Camerelor sunt prevăzute în bugetele aprobate de acestea.*

Art. 146 literele (a) și (l): *Curtea Constituțională are următoarele atribuții:*
a) se pronunță asupra constituționalității legilor, înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a Guvernului, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori, precum și, din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;

(l) îndeplinește și alte atribuții prevăzute de legea organică a Curții.

Legea criticată are ca domeniu de reglementare norme juridice privitoare la organizarea și desfășurarea referendumului. Cu toate acestea, prin forma adoptată de către Parlament, au fost reglementate și aspecte care se referă la procedura parlamentară privind revizuirea Constituției în cadrul unei legi care reglementează organizarea și desfășurarea referendumului.

Astfel, **Art. 6 alineatul (3)** prevede că: „Proiectul legii constituționale, adoptat de către fiecare Cameră a Parlamentului sau de către Camerele reunite în caz de divergență conform art. 151 alin. (2) din Constituția României, republicată, se trimite în termen de două zile Curții Constituționale, care procedează potrivit legii. Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată.”

Conform art. 64 alin. 1 din Constituție, organizarea și funcționarea fiecărei Camere se stabilesc prin regulament propriu. În contradicție cu dispozițiile constituționale, în Legea nr. 3/2000 al cărei obiect vizează organizarea și desfășurarea referendumului, **prin teza a II-a a alineatului (3) al articolului 6** se stabilesc reguli care vizează activitatea (funcționarea) camerelor cu privire la un proiect sau propunere de revizuire a Constituției („Dacă se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată”).

Teza I a alineatului (3) al articolului 6 prevede că: „Proiectul legii constituționale, adoptat de către fiecare Cameră a Parlamentului sau de către Camerele reunite în caz de divergență conform art. 151 alin. (2) din Constituția României, republicată, se trimite în termen de două zile Curții Constituționale, care procedează potrivit legii”.

Conform art. 146 lit. (a) din Constituție, Curtea Constituțională se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției și conform art. 146 lit.(1), Curtea Constituțională îndeplinește și alte atribuții prevăzute de legea sa organică. Competențele Curții Constituționale în materia revizuirii Constituției au fost detaliate în art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale care prevede expres faptul că: „în termen de 5 zile de la adoptarea legii de revizuire a Constituției, Curtea Constituțională se pronunță, din oficiu, asupra acesteia, prevederile art. 20 și 21 aplicându-se în mod corespunzător.”

Coroborând dispozițiile celor două texte constituționale, rezultă că **atribuțiile Curții Constituționale și elementele procedurale care sunt necesare pentru realizarea efectivă a respectivelor atribuții sunt precizate și detaliate în legea organică a Curții Constituționale și nu în cadrul unei legi al cărei obiect vizează exclusiv organizarea și desfășurarea tuturor tipurilor de referendumuri care pot fi organizate, la nivel central sau local, în România. Prin stabilirea unor norme care afectează atribuțiile Curții Constituționale într-un alt act normativ decât legea organică de organizare și funcționare a instanței de contencios constituțional se încalcă prevederile art. 146 lit. (a) și (1) din Constituție.**

Articolul 6 alineatul (3) în forma adoptată de Camera Deputaților încalcă și dispozițiile art. 1 alin. (5) din Constituție ca urmare a încălcării de către Parlament a prevederilor art. 14 alin. (1) și (2) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă, conform cărora reglementările de același nivel și având același obiect se cuprind, de regulă, într-un singur act normativ și un act normativ poate cuprinde reglementări și din alte materii conexe numai în măsura în care sunt indispensabile realizării scopului urmărit prin acest act.

În cazul **Legii pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului** adoptate de Parlament, pe de o parte, se stabilesc reguli

procedurale pentru activitatea Camerelor Parlamentului în procesul de revizuire a Constituției și, pe de altă parte, se stabilesc reguli procedurale care sunt de natură să afecteze atribuția Curții Constituționale de a se pronunța în termen de cinci zile de la adoptare asupra a legii de revizuire a Constituției. *Art. 6 alineatul (3) teza I stabilește în sarcina Parlamentului obligația de a transmite Curții Constituționale, proiectul legii de revizuire a Constituției, astfel cum a fost adoptat, într-un termen de 2 (două) zile, pentru exercitarea atribuțiilor constituționale, generând neclaritate cu privire la termenul în care Curtea Constituțională este chemată să se pronunțe asupra legii de revizuire a Constituției, ținând seama că art. 23 alineatul (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale stabilește expres că în termen de 5 zile de la adoptarea legii de revizuire a Constituției, Curtea Constituțională se pronunță, din oficiu, asupra acesteia.*

2. Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului încalcă prevederile cuprinse în Art. 1 alineatul (5), din Constituția României, republicată, ca urmare a lipsei de predictibilitate a legii.

Art. 6 alineatul (3) teza I din Legea nr. 3/2000 prevede că proiectul legii constituționale adoptat de Camerele Parlamentului se transmite în termen de două zile Curții Constituționale care procedează conform legii. **Aceste dispoziții nu sunt corelate cu prevederile art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992** privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, care prevăd că în termen de cinci zile de la adoptarea legii de revizuire a Constituției, Curtea Constituțională se pronunță, din oficiu, asupra acesteia. În lipsa corelării cu dispozițiile din Legea nr. 47/1992, norma din legea adoptată de Parlament generează **impredictibilitate** în aplicare, întrucât poate afecta termenul de cinci zile de la adoptarea legii în care Curtea Constituțională își exercite atribuția prevăzută la art. 146 litera (a) din Constituție.

Instituirea unui termen de două zile de la adoptarea legii de revizuire în care Parlamentul poate să trimită respectiva lege Curții Constituționale pentru ca aceasta să verifice dacă au fost încălcate limitele revizuirii nu are nicio justificare în condițiile în care nu este reglementată la nivel constituțional obiecția de neconstituționalitate pentru legile de revizuire a Constituției adoptate de Parlament și nici procedura promulgării acestora de către Președintele României.

La rândul său, **articolul 6 alineatul (4)** prevede că *„Dacă Curtea Constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire nu depășește limitele revizuirii, proiectul de lege se publică în aceeași zi cu apariția deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I. ”* **Aceste dispoziții nu sunt corelate cu prevederile art. 156 teza I din Constituția României, republicată**, care prevede că *legea de revizuire a Constituției se publică în Monitorul Oficial al României în termen de 5 zile de la data adoptării.*

Legiuitorul constituent a stabilit un termen clar și maximal pentru publicarea în Monitorul Oficial al României a legii de revizuire a Constituției, în raport de data adoptării. Prin articolul 6 alineatul (4) se generează impredictibilitate în aplicarea legii întrucât se stabilește un termen incert, deși determinabil în raport de data publicării deciziei Curții Constituționale, generând astfel o modificare legislativă a unui text constituțional (art. 156 teza I) prin lege organică

(Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului), act normativ cu putere inferioară, fapt ce contravine normelor de tehnică legislativă, respectiv prevederilor art.16 alin (4) din Legea 24/2000 privind normele de tehnica legislativa pentru elaborarea actelor normative.

Art. 6 alineatul (3) teza a II-a și art. 6 alineatul (4) reglementează o *procedură legislativă confuză, neclară și nepredictibilă* în situația în care Curtea constituțională ar constata că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, stabilindu-se că o *astfel de inițiativă „se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată”*. Potrivit dispozițiilor alineatului (4), *„Dacă Curtea Constituțională constată că inițiativa legislativă de revizuire nu depășește limitele revizuirii, proiectul de lege se publică în aceeași zi cu apariția deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I”*. Confuzia între conținutul atribuțiilor de verificare pe care le exercită Curtea Constituțională rezultă din reglementarea diferențiată a atribuțiilor constituționale ale acesteia, pe de o parte, cu privire la verificarea proiectului de lege sau a propunerii legislative de revizuire, anterior sesizării Parlamentului, conform art. 19 din Legea nr. 47/1992 pentru a se pronunța asupra respectării dispozițiilor constituționale privind revizuirea, iar pe de altă parte, cu privire la controlul constituționalității pe care îl exercită conform art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, asupra legii de revizuire a Constituției adoptate de către Parlament. Legea nr. 47/1992 stabilește prin art. 23 alin. (2) procedura de urmat atunci când Curtea Constituțională pronunță o *“decizie prin care se constată că nu au fost respectate dispozițiile constituționale referitoare la revizuire”*, respectiv proiectul legii de revizuire *„se trimite Camerei Deputaților și Senatului, în vederea reexaminării legii de revizuire a Constituției, pentru punerea ei de acord cu decizia Curții Constituționale”*.

În jurisprudența sa (Decizia nr. 385/2003), Curtea Constituțională a considerat că *„Nici Legea fundamentală, nici alte legi nu prevăd atribuția Curții Constituționale de a se pronunța și la sesizare asupra constituționalității Legii de revizuire a Constituției României, adoptată de Parlament în condițiile prevăzute de art. 147 alin. (1) și (2) din Constituție. Nu s-ar putea reține atribuția Curții Constituționale de a examina sesizarea privind neconstituționalitatea legii de revizuire, pe baza dispozițiilor cuprinse în prima teză a art. 144 lit. a) din Constituție, dat fiind că acest text se referă în mod explicit la legile supuse promulgării după adoptarea acestora de către Parlament, adică la legile organice și la cele ordinare, cu privire la care procesul legislativ este reglementat prin art. 73-78 din Legea fundamentală. Or, Legea de revizuire a Constituției României face parte din categoria legilor constituționale, potrivit art. 72 alin. (2) din Constituție, iar procedura de adoptare și de intrare în vigoare a acesteia este reglementată prin dispozițiile cu caracter special ale art. 146 și 147 din Constituție, care nu prevăd procedura promulgării legii de către Președintele României. Această lege devine definitivă ca urmare a referendumului și intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a hotărârii Curții Constituționale de confirmare a rezultatului referendumului.”*

Conform jurisprudenței Curții Constituționale, orice act normativ, inclusiv **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului**, trebuie să îndeplinească anumite *condiții calitative*, printre acestea numărându-se *previzibilitatea*, ceea ce presupune că actul normativ trebuie să fie suficient de

precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate - care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist - să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Desigur, poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu trebuie să afecteze, însă, previzibilitatea legii (a se vedea, în acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 903 din 6 iulie 2010, Decizia Curții Constituționale nr. 743 din 2 iunie 2011, Decizia Curții Constituționale nr.1 din 11 ianuarie 2012).

Curtea a reținut în cadrul jurisprudenței sale că trăsătura esențială a statului de drept o constituie supremația Constituției și obligativitatea respectării legilor (a se vedea în acest sens Decizia nr. 732/2014, Decizia nr. 232/2001), și că Statul de drept asigură supremația Constituției, corelarea tuturor legilor și tuturor actelor normative cu aceasta (Decizia nr. 22/2004), ceea ce implică prioritar, respectarea legii întrucât statul democratic este prin excelență statul în care se manifestă domnia legii (Decizia nr. 13/1999). Curtea a reținut totodată, că una dintre cerințele principiului respectării legilor vizează calitatea actelor normative și că, de principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, respectiv claritate, precizie și previzibilitate, pentru a putea fi aplicat.

Cu privire la aceleași cerințe de calitate a legii, ca o garanție a principiului legalității, s-a pronunțat și Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin hotărârile din 4 mai 2000, 25 ianuarie 2007, 24 mai 2007 și 5 ianuarie 2010, pronunțate în cauzele Rotaru împotriva României, Sissanis împotriva României, Dragotoniou și Militaru – Pidhorni împotriva României și Beyeler împotriva Italiei, prin care a reținut obligativitatea asigurării standardelor de calitate a legilor ca o garanție a principiului legalității. În plus, a fost statuat faptul că nu poate fi considerată drept *lege* decât o normă juridică enunțată cu suficientă precizie pentru a permite cetățeanului să își controleze conduita socială.

Prin urmare, dispozițiile criticate contravin art. 1 alin. 5 din Constituție, iar lipsa de previzibilitate a actului normativ afectează în mod indirect atribuția Curții Constituționale de a se pronunța din oficiu, în termen de cinci zile de la adoptare, asupra legii de revizuire a Constituției, și contravine prevederilor constituționale care reglementează termenul pentru publicarea în Monitorul Oficial al României a legii de revizuire a Constituției.

3. Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului încalcă jurisprudența Curții Constituționale cu privire la stabilitatea legilor în materia electorală și în materia referendumului, ca expresie a principiului securității juridice consacrat de art. 1 alin. 5 din Constituție, prevederile art. 151 alin. (1) și (3) din Constituție, precum și principiul separației și echilibrului puterilor în stat, consacrat de art. 1 alin. (4) din Constituție.

În Decizia nr. 334/2013, Curtea Constituțională a reținut că **referendumul este prin excelență, un instrument al democrației directe, prin intermediul căruia cetățenii își exprimă opinia și adoptă o decizie în mod direct**. Principala caracteristică a referendumului rezidă în funcția sa de legitimare a puterii, voința populară validând actele supuse votului. Din

această perspectivă, referendumul reprezintă un mijloc de manifestare a rolului cetățeanului în politică, în cadrul circumscris sferei dezbaterii publice.

Sub aspectul reglementării, baza juridică a referendumului o reprezintă în majoritatea statelor europene, Constituția, legile de organizare a referendumurilor, precum și recomandările Codului bunelor practici în materia referendumului elaborat de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept.

În România, cadrul constituțional privind referendumul este reprezentat de următoarele prevederi din Constituția României republicată:

Art. 73 alin. (3) lit. (d): *Prin lege organică se reglementează: d) organizarea și desfășurarea referendumului;*

Art. 90: *Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național.*

Art. 95 alin. (3): *Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui.*

Art. 151 alin. (3): *Revizuirea Constituției este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire.*

Legea fundamentală reglementează deci, **trei tipuri de referendumuri naționale:** cel inițiat de Președintele României asupra unor probleme de interes național (art. 90), cel referitor la demiterea Președintelui României (art. 95 alin. 3) și referendumul prin care se aprobă revizuirea Constituției (art. 151 alin. 3). Prevederile constituționale au fost concretizate la nivel de lege organică, fiind detaliate și dezvoltate prin Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 84/2000, cu modificările și completările ulterioare.

Prin art. 15 alineatul (1) din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului (forma anterioară motificării prin legea criticată), s-a reglementat diferențiat în funcție de competențele constituționale alocate fiecărei autorități în declanșarea consultării prin referendum, conținutul acestor competențe în materie de referendum și actele juridice prin care să fie materializată exercitarea acestor competențe constituționale, astfel:

Art. 15 (1) Obiectul și data referendumului național se stabilesc după cum urmează:

- a) prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art. 147 alin. (3) din Constituție;*
- b) prin hotărâre a Parlamentului, în cazul referendumului privind demiterea Președintelui României, cu respectarea art. 95 alin. (3) din Constituție;*
- c) prin decret al Președintelui României, în cazul referendumului cu privire la probleme de interes național.*

Instituirea unor reguli diferite în art. 15 al Legii nr. 3/2000 cu privire la autoritățile care stabilesc obiectul și data referendumului și actele prin care data și obiectul referendumurilor

sunt stabilite are o rațiune prin raportare la competențele constituționale ale respectivelor autorități. Astfel, autoritățile cu atribuții în adoptarea unor acte care conduc la organizarea unui referendum sunt și cele care stabilesc data și obiectul referendumului. **Parlamentul** stabilește prin lege obiectul și data referendumului constituțional întrucât doar forul legislativ este cel care poate adopta o lege de revizuire a Constituției. De asemenea, tot **Parlamentul** prin hotărâre stabilește data și obiectul referendumului pentru demiterea Președintelui, întrucât este singura autoritate care poate suspenda Președintele în vederea demiterii prin referendum. Nu în ultimul rând, **Președintele României** emite decret prezidențial pentru a stabili data și obiectul referendumului consultativ întrucât Președintele României este singura autoritate care are atribuția de a iniția referendum consultativ conform Constituției.

Prin urmare, autoritatea cu atribuții în adoptarea unor acte care conduc la organizarea unui referendum are **dreptul exclusiv** de a decide obiectul și data organizării referendumului, potrivit competenței stabilite prin Constituție. Prin Decizia nr. 567/2006, Curtea a reținut că prerogativa pe care Președintele României și în mod similar, și Parlamentul României o are, *de a stabili obiectul și data referendumului* își are temeiul în Constituția României, cele două autorități fiind organele reprezentative prin care poporul român își exercită suveranitatea națională, iar **Președintele și Parlamentul au o legitimitate electorală egală** care rezultă din art. 81 alin. (1) și art. 61 și art. 62 alin. (1) din Constituție.

Curtea a reținut astfel prin Decizia nr. 567/2006, că stabilirea prin lege a problemelor de interes național, deci de către Parlamentul României, și nu de către Președintele României prin decret prezidențial, *reprezintă un amestec al Parlamentului în exercitarea atribuțiilor exclusive ce îi sunt conferite prin Constituție Președintelui și, ca atare, o nesocotirea principiului separației și echilibrului puterilor în cadrul democrației constituționale.*

Prin **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului** adoptată de Parlament sunt aduse completări **articolului 6** din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului în sensul în care *Guvernul stabilește prin hotărâre data referendumului și aduce la cunoștință publică, de îndată, prin mijloace de comunicare în masă, data acestuia.* De asemenea, la punctul 3 este prevăzută o **normă de abrogare** a art. 15 alin. (1) lit. (a) din Legea nr. 3/2000 care prevedea că *„Obiectul și data referendumului național se stabilesc prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției”*.

Tranferând către Guvern (putere executivă) prerogativa de a stabili prin hotărâre *data referendumului național pentru revizuirea Constituției* se goleşte de conținut competența constituțională rezervată Parlamentului și se încalcă atribuția constituțională a Parlamentului recunoscută prin **art. 151 alin. (1) și (3) din Constituție. Articolul 6 alin. (3) teza a II –a și abrogarea art. 15 alin. (1) lit. (a) din Legea nr. 3/2000 reprezintă totodată, și o încălcare a principiului separației și echilibrului puterilor în cadrul democrației constituționale consacrat de art. 1 alin. (4) din Constituție.**

Conform Codului de Bune Practici în Materie de Referendum adoptat de Consiliul pentru alegeri democratice la cea de-a 19-a reuniune (Veneția, 16 decembrie 2006) și de Comisia de la Veneția la cea de-a 70-a Sesiune Plenară (Veneția, 16-17 martie 2007), constituie reguli fundamentale în special regulile care privesc componența comisiilor electorale sau a altui

organism însărcinat cu organizarea referendumului, dreptul de vot și listele electorale, validitatea în sens formal și material a textului supus referendumului, efectele referendumului (sub rezerva regulilor de detaliu), participarea partizanilor și adversarilor propunerii la emisiunile mass-media publice.

Ca o garanție a respectării principiului stabilității legislației în materie de referendum, Codul bunelor practici stabilește în art. II alin. (2) pct. (b) că *„Aspectele fundamentale în materia dreptului referendar nu trebuie modificate cel puțin un an înainte de referendum [...]”*.

Modificările operate de legiuitor prin **Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului** vizează un aspect esențial pentru organizarea și desfășurarea referendumului constituțional, **anume competența Parlamentului de a stabili obiectul și data referendumului național**. Legea adoptată de Parlament transferă atribuția de a stabili data referendumului de la Parlament la Guvern. Acesta din urmă va decide prin hotărâre care va fi data referendumului, fără ca legea să mai precizeze ceva în legătură cu autoritatea care stabilește obiectul referendumului.

Prin Decizia nr. 567/2006, Curtea a arătat că stabilitatea dreptului este un element important al credibilității procesului electoral, astfel că **trebuie evitată modificarea frecventă sau cu puțin timp (mai puțin de un an) înainte de referendum a legilor în materie**, ca expresie a principiului securității juridice. Cu excepția regulilor tehnice și de detaliu, **regulile în materie referendară trebuie să aibă cel puțin rang de lege**, iar aspectele fundamentale în materia dreptului referendar nu trebuie să poată fi modificate cel puțin un an înainte de referendum, sau trebuie reglementate de Constituție ori la un nivel superior legii ordinare.

Mai mult, conform aceleiași decizii a Curții, *„constituie aspecte tehnice și de detaliu cele care privesc, de exemplu, programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor necesare desfășurării referendumului, bugetul alocat acestuia, modelul ștampilelor, buletinelor de vot, listelor electorale și proceselor-verbale ce urmează a fi utilizate”* (a se vedea și Decizia Curții Constituționale nr. 736/2012). Or, **competența pentru stabilirea datei organizării referendumului nu reprezintă nicidecum un simplu aspect tehnico-procedural, ci reprezintă o competență a Parlamentului strâns legată de competența constituțională a acestuia de a adopta însăși legea constituțională supusă referendumului**.

În ceea ce privește atribuțiile Guvernului în materia referendumului, pentru toate cele trei tipuri de referendumuri, Legea nr. 3/2000 stabilește **atribuții de natură exclusiv tehnică ale Guvernului**, singurele pe care le poate avea prin raportare la rolul său constituțional, în art. 15¹ alin. 3: *Guvernul stabilește prin hotărâre programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor necesare pentru referendum, bugetul și cheltuielile necesare în vederea organizării și desfășurării scrutinului, modelul copiei listei electorale permanente, modelul copiei de pe lista electorală suplimentară sau, după caz, modelul tabelor electorale, modelul ștampilei Biroului Electoral Central, a biroului electoral județean, a Biroului Electoral al Municipiului București, a biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate, modelul ștampilei de control a secției de votare și modelul ștampilei cu mențiunea «VOTAT», modelul buletinului de vot, modelul timbrului autocolant, condițiile de tipărire, gestionare și utilizare a acestora, măsurile care trebuie luate de autoritățile publice centrale și locale pentru buna organizare și desfășurare a scrutinului.*

Un argument suplimentar al faptului că stabilirea datei referendumului este o competență a Parlamentului în timp ce Guvernul are atribuții doar de natură tehnică organizatorică rezultă și din art. 48 din Legea nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, care stabilește că „Măsurile tehnico-organizatorice privitoare la referendumul național se stabilesc de Guvernul României în termen de 10 zile de la data la care a fost anunțat referendumul”.

Articolul 6 alineatul (5) teza a doua din legea criticată și **punctul 3** al aceleiași legi prin care s-au abrogat dispozițiile art. 15 alin. (1) lit. (a) contravin jurisprudenței Curții Constituționale care prin Decizia nr. 736/2000 a statuat în mod clar conținutul juridic al atribuțiilor ce revin autorităților – Parlament și Președintele României – în materia referendumului, astfel:

„3.3. (...) *Importanța pe care legiuitorul constituent a acordat-o acestui instrument al democrației directe se reflectă și în dispozițiile art. 73 alin. (3) lit. d) din Constituție, potrivit cărora **organizarea și desfășurarea referendumului se stabilesc prin lege organică**. De altfel, și Codul bunelor practici în materie de referendum recomandă, în art. II pct. 2 lit. a), ca, în afară de regulile privitoare la aspectele tehnice și de detaliu, care pot fi reglementate prin acte ale executivului, **regulile în materie referendară să aibă cel puțin rang de lege**.*

3.4. *Constituie astfel de aspecte tehnice și de detaliu cele care privesc, de exemplu, programul calendaristic pentru realizarea acțiunilor necesare desfășurării referendumului, bugetul alocat acestuia, modelul ștampilelor, buletinelor de vot, listelor electorale și proceselor-verbale ce urmează a fi utilizate.*

3.5. *Întrucât intervalul orar al referendumului constituie unul dintre elementele procedurii de organizare și desfășurare a acestuia, iar nu un aspect de ordin tehnic sau de detaliu, stabilirea sa este supusă regulii instituite de art. 73 alin. (3) lit. d) din Constituție, respectiv aceea a reglementării prin lege organică. Ca urmare, reglementarea sa prin hotărâre a Guvernului contravine textului constituțional de referință. De altfel, o astfel de reglementare ar fi de natură să determine o stare de incertitudine cu privire la un element al acestei proceduri, în contradicție cu principiul securității juridice instituit implicit de art. 1 alin. (5) din Constituție.”*

Pe cale de consecință și în aplicarea raționamentului Curții, **obiectul și data referendumului reprezintă elemente ale procedurii de organizare și desfășurare a referendumului, nu sunt aspecte de ordin tehnic sau de detaliu, și prin urmare stabilirea lor este supusă regulii instituite de art. 73 alin. (3) lit. d) din Constituție și nu pot fi reglementate de către Guvern prin hotărâre. Articolul 6 alineatul (5) teza a doua din legea criticată și punctul 3 al aceleiași legi încalcă principiul securității juridice instituit implicit de art. 1 alin. (5) din Constituție.**

4. Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului încalcă prevederile art. 1 alin. (5) din Constituție în componenta de calitate a legii ca urmare a existenței unor paralelisme legislative.

Legea adoptată de Parlament conține și o serie de paralelisme legislative, ceea ce contravine art. 1 alin. (5) din Constituția României și art. 16 alin. (1) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă care prevede că „*În procesul de legiferare este interzisă instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative. Pentru sublinierea unor conexiuni legislative se utilizează norma de trimitere*”.

În primul rând, **alineatul 3 al articolului 6** introdus prin legea adoptată prevede că, în cazul în care se constată că inițiativa legislativă de revizuire depășește limitele revizuirii, aceasta se consideră nefinalizată și se transmite Parlamentului, procedura urmând a fi reluată. O dispoziție în acest sens se regăsește deja la art. 23 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale care prevede că „*Decizia prin care se constată că nu au fost respectate dispozițiile constituționale referitoare la revizuire se trimite Camerei Deputaților și Senatului, în vederea reexaminării legii de revizuire a Constituției, pentru punerea ei de acord cu decizia Curții Constituționale*”.

În al doilea rând, prevederea din **art. 6 alineatul (7)** care reglementează suportarea cheltuielilor pentru organizarea și desfășurarea referendumului național privind revizuirea Constituției din bugetul de stat se regăsește deja în același act normativ, la art. 61 care prevede: „*Cheltuielile pentru organizarea și desfășurarea referendumului se suportă după cum urmează: a) din bugetul de stat, pentru referendumul național*”.

Astfel, așa cum s-a statuat în jurisprudența Curții Constituționale (a se vedea Decizia nr. 61/2017), **existența unor paralelisme legislative conduce la încălcarea art. 1 alin. (5) din Constituția României în componenta sa de calitate a legii.**

În considerarea celor mai sus expuse, **solicităm Onoratei Curți să constate că, în raport cu criticile precizate mai sus, să constate ca întreaga Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului este neconstituțională ca urmare a nerespectării principiului bicameralismului, iar articolul 6, alineatele (3), (4), (5) și (7) nou introduse și punctul 3 din legea criticată, din legea criticată sunt neconstituționale pentru considerentele arătate în capitolul motive intrinseci.**

În drept, ne motivăm sesizarea pe dispozițiile art. 146 lit. a) din Constituția României, al art. 11 alin. (1) lit. a) raportat la art. 15, alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată.

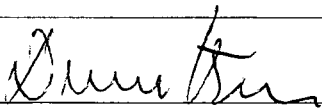

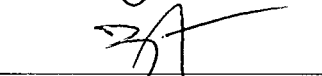
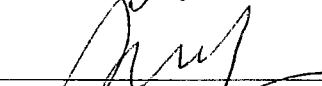

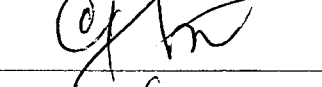

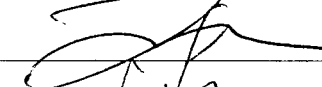
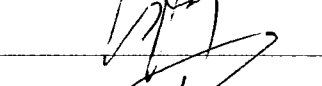
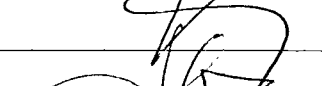
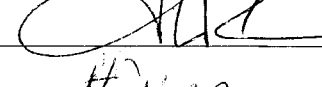

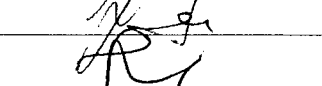
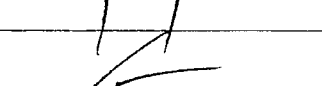
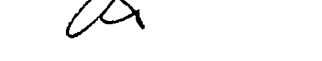
Cu deosebită considerație,

În numele senatorilor inițiatori,

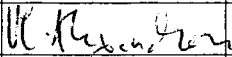
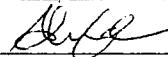
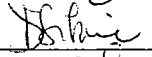

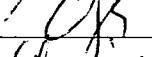

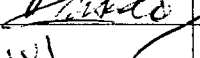
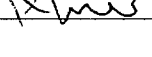
Senator

Iulian DUMITRESCU

Liderul Grupului parlamentar al PNL din Senatul României

Nr. Crt.	Nume prenume	Grup Parlamentar	Semnătură
1	DUMITRESCU IULIANA	PNL	
2	GORGHIU ACINA	PNL	
3	FEMECCIV DORNEL	PNL	
4	CARACOTA IANCO	PNL	
5	PERES ALEXANDRU	PNL	
6	MULACU DOMINICA	PNL	
7	DANAILA LINA	PNL	
8	HARAU ELEONORA-CARMEN	PNL	
9	MIREA SIMINICA	PNL	
10	FLORINA CITU	PNL	
11	SOPHICA COSAC	PNL	
12	EADARIU DANIEL	PNL	
13	TOMA CATALIN	PNL	
14	STANCU GEORGE	PNL	
15	POPA ION	PNL	
16	CRISTINA IBAN	PNL	
17	Chitac Vergil	PNL	

18	MEI COABĂ MARIUS	PNL	
19	IOBA IAN MARCEL	PNL	
20	SCÂNTEI LAURA NLIANA	PNL	
21	POPA CORNEL	PNL	
22	VIORĂ BADA	PNL	
23	CHIRTES IOAN CRISTIAN	PNL	
24	JITĂȘCU FĂDĂCU	PNL	
25	OPREA MARIO	PNL	

NR.	SENATOR	SEMNĂTURĂ	PARTID
1.	ALEXANDRESCU VLAD-TUDOR		USR
2.	COLIBAN ALLEN		USR
3.	DINICĂ SILVIA-MONICA		USR
4.	DINU NICOLETA-RAMONA		USR
5.	DIRCĂ GEORGE-EDWARD		USR
6.	FĂLCOI NICU		USR
7.	GHICA CRISTIAN		USR
8.	GOȚIU REMUS-MIHAI		USR
9.	LUNGU DAN		USR
10.	MARUSSI GEORGE-NICOLAE		USR
11.	MIHAIL RADU-MIHAI		USR
12.	PRESADĂ FLORINA-RALUCA		USR
13.	WIENER ADRIAN		USR
14.			
15.			
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			
21.			
22.			
23.			
24.			
25.			
26.			
27.			
28.			
29.			
30.			